

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
KATEDRA ZA BIBLIOTEKARSTVO

IVA ČALIĆ

Knjižnične službe i usluge za studente s invaliditetom u
visokoškolskim knjižnicama Sveučilišta u Zagrebu

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2014.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
KATEDRA ZA BIBLIOTEKARSTVO

IVA ČALIĆ

Knjižnične službe i usluge za studente s invaliditetom u visokoškolskim
knjižnicama Sveučilišta u Zagrebu

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof.dr.sc. Ivana Hebrang Grgić

Zagreb, 2014.

*Ovaj diplomski rad posvećujem Ružici Grbešić, voditeljici knjižnice
Hrvatskih studija, koja mi je mentor u radu i prijatelj u životu.*

Sadržaj:

Uvod.....	1
1. Definicija osoba sa invaliditetom.....	2
2. Prava osoba s invaliditetom.....	4
3. Studenti s invaliditetom	9
4. Knjižnice i njihove usluge za osobe s invaliditetom.....	14
4.1 Smjernice za građu laganu za čitanje.....	15
4.2 Smjernice za knjižnične službe i usluge za osobe s disleksijom.....	16
4.3 Smjernice za knjižnične službe i usluge za gluhe.....	18
4.5 Knjižnične usluge za slijepe i slabovidne.....	21
4.5 Pristup knjižnicama za osobe s invaliditetom.....	23
5. Istraživanje o knjižničnim uslugama za studente s invaliditetom visokoškolskih knjižnica Sveučilišta u Zagrebu	25
5.1 Cilj, uzorak, metodologija.....	25
5.2 Rezultati istraživanja.....	26
5.2.1 Upisani studenti.....	26
5.2.2 Prostorna pristupačnost.....	26
5.2.3 Vrste građe.....	31
5.2.4 Usluge i komunikacija.....	34
5.3 Rasprava.....	38
Zaključak.....	40
Literatura.....	42
Prilog 1.....	47

UVOD

Tema ovog diplomskog rada obuhvaća ciljanu skupinu korisnika knjižnice - studente s invaliditetom. Kakva su njihova prava, koje su njihove potrebe i kako im knjižničari mogu olakšati svakodnevni studentski život, pitanja su na koja bi ovaj diplomski rad trebao odgovoriti. Pisanih oblika zakona, pravila, statuta, smjernica i slične literature o pravima osoba s invaliditetom ima mnogo, ali onaj konačni i najvažniji čimbenik je praksa i kako se u stvarnosti primjenjuju knjižnične usluge za osobe s invaliditetom. Osobama s invaliditetom uvijek je važnije načelo jednakih prilika u svemu, pa tako i u obrazovanju. Tako se to načelo jednakosti uzdiže na globalnu razinu. Pojmovi poput prava na obrazovanje, inkluzije u obrazovanje, socijalne dimenzije obrazovanja ili obrazovanja za sve samo su od nekih pojmova koji postaju uobičajena pojava u međunarodnim raspravama iz područja ljudskih prava, socijalnog uključivanja i gospodarskog razvoja.

Načelo jednakih prilika u obrazovanju uključuje i osobe s invaliditetom koje predstavljaju jednu od najranjivijih društvenih skupina suočenih s ozbiljnim preprekama na svim razinama obrazovanja. Pristup obrazovanju je važan iz perspektive ljudskih prava kao i za razvoj društva u cjelini. Knjižnica je dobila priliku da proširi svoje primarne djelatnosti na jednu višu dimenziju, što bi u konačnici značilo da je svojom raspoloživošću, pristupačnošću, prihvatljivošću i prilagodljivošću dosegla adekvatnu uslugu za korisnike s invaliditetom. Knjižničar je dobio ulogu da bude dio nove knjižničarske usluge u kojoj svoje znanje, informacije i svime čime raspolaže za rad u knjižnici prilagodi korisniku prema njegovim posebnim potrebama.

1. DEFINICIJA OSOBA S INVALIDITETOM

U Republici Hrvatskoj ne postoji jedinstvena definicija osoba s invaliditetom, a različiti sustavi čak koriste i razne termine; tjelesno ili mentalno oštećene osobe (u sustavu socijalne skrbi), djeca i mladež s teškoćama u razvoju, s posebnim obrazovnim potrebama- s teškoćama (u sustavu prosvjete), osobe s invaliditetom (u sustav mirovinskog osiguranja i zapošljavanja). Također je važno napomenuti da se invaliditet bitno razlikuje od bolesti, jer invaliditet predstavlja stanje, odnosno posljedicu bolesti ili oštećenja¹. Postoji razlika između kvantitativnog i kvalitativnog pristupa invaliditetu. Kvantitativni pristup polazi od veličine oštećenja ili opsega gubitka neke sposobnosti dok kvalitativni pristup uvažava svekolike potrebe osoba s invaliditetom-to je multidimenzionalni, strukturni, biopsihosocijalni pristup. Danas se teži kvalitativnom pristupu definiranju invaliditeta jer je sveobuhvatan i pored posljedica oštećenja ili bolesti, dakle invaliditeta, odnosno njegove vrste ili stupnja, u obzir uzima i ostale osobine čovjeka (interese, motivaciju, preostale sposobnosti), kao i kontekstualne značajke (sustav potpore, stavove okoline, samoaktivnost pojedinca).

International Classification of Functioning Disability and Health (ICF) je klasifikacija Svjetske zdravstvene organizacije (World Health Organisation, WHO) koja se uskladila sa suvremenim viđenjem invaliditeta na funkcioniranje pojedinca i invaliditet gleda kao na rezultate uzajamnog djelovanja fizičkog ili mentalnog stanja osobe te društvenog i fizičkog okruženja. Po ovoj klasifikaciji invaliditet nije obilježje osobe, nego niz činitelja od kojih mnoge stvara društveno okruženje. U skladu s tim ističe se da je potrebno aktivno društveno djelovati kako bi došlo do promjena koje bi omogućile puno sudjelovanje osoba s invaliditetom u svim aspektima društva.

Pojam invalid (osoba s invaliditetom) dolazi iz latinskog jezika i znači (in-validus) ne- vrijedan, ne-sposoban. Ovaj pojam je sasvim neprimjeren jer stigmatizira takve osobe, tako da se u Republici Hrvatskoj sve češće koristi pojam *osobe s posebnim potrebama*. Takva definicija rezultat je inkluzije koja se temelji na osnovnim ljudskim pravima i podrazumijeva ravnopravnu participaciju u socijalnom životu, odnosno podjednake šanse za sve. Tzv. Sheratonskom deklaracijom² podijelili su se pojmovi za djecu i odrasle; osobe s invaliditetom ako se radi o odraslim osobama i djeca s teškoćama u razvoju, ako se radi o djeci. Prema definiciji IFLA- ine Sekcije za knjižnice za osobe sa posebnim potrebama odnosi se na „...grupe unutar zajednice

¹ Rački, J. Teorija profesionalne rehabilitacije osoba s invaliditetom. Zagreb : Fakultet za defektologiju, 1997.

² Skupom u hotelu Sheraton (Zagreb) 2003. godine sve krovne udruge osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj apelirali su novinare i stručnu javnost da se drže podjele definicije na djecu i odrasle osobe

koje ne mogu koristiti konvencionalne knjižnične usluge. Takve grupe uključuju osobe u bolnicama i zatvorima, starije i druge osobe u domovima ili zabrinjavajućim ustanovama, nepokretne osobe, gluhe, s fizičkim i razvojnim teškoćama, te osobe s teškoćama u čitanju“³

Pojmovnik stručnih izraza i definicija Sekcije za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama u izdanju Hrvatskog knjižničarskog društva iz 2013. obuhvaća sve pojmove koje obuhvaća tema studenata s invaliditetom. U pojmovniku se nalazi pojam „osoba s oštećenjima“ i definira se prema preporukama UN-a. „UN klasificira osobe oštećenjima kao one koje imaju fizička, osjetilna ili mentalna oštećenja.“⁴

Kako ovaj diplomski rad razmatra skupinu studenata s invaliditetom, radi preciznijeg opisa imamo slijedeće skupine:

- Studenti s oštećenjima vida
- Studenti s oštećenjima sluha
- Studenti s tjelesnim invaliditetom
- Studenti s disleksijom
- Studenti s deficitom pažnje/hiperaktivnim poremećajem
- Psihičke bolesti i poremećaji

³Libraries Serving Disadvantaged Persons Section, Strategic Plan 2006-2007. 2006. URL: <http://www.ifla.org/files/assets/lsn/strategic-plan/2006-2007.pdf> (13.2.2012.)

⁴Pojmovnik stručnih izraza i definicija Sekcije za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/1552> (15.2.2014.)

2. PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM

Na međunarodnoj razini, pravima osoba s invaliditetom posvetili su se Ujedinjeni narodi s *Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom*⁵. Ta konvencija je rezultat kontinuiranog i učinkovitog djelovanja osoba s invaliditetom u svim sredinama, ali i njihove aktivnosti na globalnoj razini, posebice u svrhu prepoznavanja i izjednačavanja potreba ove vrlo široke zastupljene skupine u društvu. Svrha Konvencije sadržana je u njenom 1. članku koji je definira kao „unapređivanje, zaštitu i osiguranje punog i ravnopravnog uživanja ljudskih prava i temeljnih sloboda osoba s invaliditetom i unapređenje njegovog urođenog dostojanstva.“⁶ Tematska područja konvencije ogledaju se u općim načelima kao što su: nediskriminacija, sudjelovanje i uključivanje u društvo, poštivanje razlika, jednake mogućnosti, pristupačnost, jednakost između muškaraca i žene, te poštivanje djece s teškoćama u razvoju. Republika Hrvatska je pristupila potpisivanju Konvencije 30. ožujka 2007. godine, stoga hrvatska Vlada ima obvezu da Konvenciju učini dijelom zakonodavstva i svakidašnjom praksom, ali i potrebu da ona zaživi u svijesti pojedinca kao opće dobro.

Vijeće Europe je donijelo ključni dokument koji usmjerava djelovanje europskih država na ovom području u narednim godinama; *Akcijski plan vijeća Europe za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom: poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom u Europi 2006.-2015.*⁷ Republika Hrvatska je dosad ratificirala *Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe*⁸ kao i *Europsku socijalnu povelju*⁹.

Ti svi dokumenti promiču zaštitu i prava osoba s invaliditetom. Kako je Hrvatska postala članica Europske unije, trebalo bi naglasiti da je obavezna prilagoditi svoje zakonodavstvo pravnoj stečevini Europske unije. Tu bi trebalo istaknuti nekoliko važnih dokumenata: Ugovor iz Amsterdama (1997.), Povelja o temeljnim pravima Europske unije (2000.), Madridska deklaracija (2002.), pravni izvori Europske unije; rezolucija Vijeća o jednakim mogućnostima

⁵Usvojena na općoj skupštini Ujedinjenih naroda 13. prosinca 2006.

⁶Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom. // Narodne novine 6(2007). URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2007_06_6_80.html (15.3.2014.)

⁷Akcijski plan Vijeća Europe usvojen je na 961. zasjedanju Odbora ministara Vijeća Europe 5. travnja 2006.godine, puni tekst je dostupan pdf formatu na internetu; URL: <http://www.udruga-bolje-sutra.hr/index.php/212/88-akcijski-plan-vijeca-europe-za-promicanje-prava-i-potpunog-sudjelovanja-u-društvu-osoba-s-invaliditetom-poboljsanje-kvalitete-zivota-osoba-s-invaliditetom-u-europi-2006-2015> (14.4.2014.)

⁸ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe : Rim, 1950. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BOS.pdf (14.4.2014.)

⁹ Europska socijalna povelja. 1996. URL: www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/presentation/.../Croatian.pdf (14.4.2014.)

zapošljavanja za osobe s invaliditetom (1999.), rezolucija Vijeća o promicanju zapošljavanja i socijalnoj integraciji osoba s invaliditetom (2003.), rezolucija Vijeća o mogućnosti pristupa kojom se poboljšava uključivanje osoba s invaliditetom u društvo temeljeno na znanju (2003.), rezolucija Vijeća o jednakim mogućnostima obrazovanja i izobrazbe za učenike i studente s invaliditetom (2003.), rezolucija Vijeća o dostupnosti kulturne infrastrukture i kulturnih aktivnosti osobama s invaliditetom (2003.).

UNESCO¹⁰ se uključio u inicijativu za poticanje prava na obrazovanje i jednakih prilika u obrazovanju pokretom *Education for All*¹¹ (obrazovanje za sve) zajedno s programom Ujedinjenih naroda *Millenium Development Goals*¹² (milenijski ciljevi razvoja). Ta dva projekta direktno promiču jednake prilike u obrazovanju u globalnoj perspektivi. Ujedno je zbog ovih i sličnih inicijativa nastalo mnogo projekata od kojih su neki još u trajanju.

Na nacionalnoj razini prvo se trebamo posvetiti osnovi svake demokratske države, ustavu. Tako u Ustavu Republike Hrvatske, kao temeljnom pravnom okviru za uređivanje odnosa na svim područjima koja se tiču ljudskih prava članak 57. jamči posebnu skrb države u zaštiti osoba s invaliditetom. Člankom 63. dodatno se štite prava djece s teškoćama u razvoju, kojim se uspostavlja njihovo pravo na posebnu njegu, obrazovanje i dobrobit.¹³

Republika Hrvatska je ratificirala *Deklaraciju o pravima osoba s invaliditetom* 2005. godine.¹⁴ *Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine*¹⁵ dio je programa Vlade Republike Hrvatske, Povjerenstva Vlade Republike Hrvatske za osobe s invaliditetom i Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti (danas o pitanju osoba s invaliditetom brine Ministarstvo socijalne politike i mladih). Ova nacionalna strategija dovodi u mjeru odgoj i obrazovanje osoba s invaliditetom kao prioritarno područje. Obrazovanje je sveobuhvatno, odnosi se na sva životna razdoblja, od predškolskog do profesionalnog obrazovanja i usavršavanja, te cjeloživotnog učenja. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa u suradnji sa sunositeljima mjera - agencije, fakulteti, istraživački instituti,

¹⁰ UNESCO je specijalizirana agencija UN-a za intelektualna i etička pitanja na području obrazovanja, znanosti i kulture, osnovana 16. studenog 1945. godine. URL: <http://www.min-kulture.hr/unesco/>

¹¹ UNESCO. Education for All (obrazovanje za sve). 1990. URL: <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/education-for-sustainable-development/mission/> (11.1.2013.)

¹² Ujedinjeni narodi. Milenijski ciljevi razvoja (Millenium Development Goals). 2002. URL: <http://www.un.org/millenniumgoals/> (15.3.2014.)

¹³ Ustav Republike Hrvatske. // Narodne novine 76/10(2010) URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_07_85_2422.html (12.2.2014.)

¹⁴ Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom. // Narodne novine 47(2005). URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/288434.html> (15.3.2014.)

¹⁵ Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine. // Narodne novine 36(2007). URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/298398.html> (14.4.2014.)

predstavници vladinog i nevladinog sektora, socijalni i drugi partneri, Vijeća za nacionalni kurikulum i Pedagoški standard, mediji i ostali; postavlja i razvija sadržaje i oblike rada koji pridonose uključenju u svijet obrazovanja i rada osoba s invaliditetom. Kako bi se spriječilo društveno raslojavanje i isključenost pojedinaca i skupina, poduzimaju se mjere koje osiguravaju ujednačenost pristupa odgojno-obrazovnim uslugama u cijeloj Republici Hrvatskoj. Ciljevi Nacionalne strategije¹⁶ su:

- osigurati nediskriminirajuće zakonodavstvo;
- razvijati sveobuhvatni sustav odgoja o obrazovanja koji može odgovoriti na različite potrebe svojih polaznika u njima bliskoj sredini;
- osigurati dostupnost redovnog odgojno-obrazovnog sustava na svim razinama;
- osigurati podršku učenicima integriranim u redovno obrazovanje uz zajedničko djelovanje specijaliziranih ustanova;
- osigurati školovanje temeljeno na individualiziranim odgojno-obrazovnom planiranju fleksibilnim organizacijskim modelima;
- osigurati trajni profesionalni razvoj odgojno-obrazovnih djelatnika na svim razinama za stjecanje kompetencija za rad s djecom u teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom;
- osigurati sadržaje u studijskim programima koji pridonose kompetencijama odgajateljskih i nastavničkih zanimanja za rad s djecom s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom;
- osigurati planiranje obrazovanja i osposobljavanja djece s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom sukladno njihovim mogućnostima i zahtjevima tržišta rada;
- razvijati partnerstvo odgojno-obrazovnih ustanova s obitelji, lokalnom zajednicom, civilnim sektorom i tržištem rada;

¹⁶ Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine / glavna i odgovorna urednica Jadranka Kosor. Zagreb : Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2007.

Republika Hrvatska ima Ured za osobe s invaliditetom i pravobraniteljicu¹⁷ za osobe s invaliditetom. Taj ured započeo je s radom 1. srpnja 2008. godine, a njegov rad temelji se na Zakonu o pravobranitelju za osobe s invaliditetom¹⁸. On je nezavisna državna institucija čija je osnovna uloga praćenje i promicanje prava osoba s invaliditetom na temelju Ustava Republike Hrvatske, međunarodnih ugovora i zakona. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom djeluje putem svog Ureda. Svi građani Republike Hrvatske mogu se obratiti Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i podnijeti prijedlog za razmatranje pitanja od značaja za zaštitu prava i interesa osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju. Pravobraniteljica je dužna podnijeti godišnji izvještaj o radu.¹⁹ U vezi odgoja i obrazovanja zakonodavstvo Republike Hrvatske dotiče prava i obaveze spram osoba s invaliditetom u više zakona i pravilnika²⁰:

- Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi (NN broj 10/97, 107/07);
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN broj 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12 i 86/12);
- Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu (NN broj 27/10 i 55/11);
- Zakon o strukovnom obrazovanju (NN broj 30/09);
- Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (NN broj 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 2/07 - OUSRH, 46/07, 45/09 i 63/11);
- Pravilnik o upisu djece u osnovnu školu (NN broj 13/91);
- Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN broj 23/91, 74/99);
- Pravilnik o srednjoškolskom obrazovanju učenika s teškoćama i većim teškoćama u razvoju (NN broj 86/92);

¹⁷ Od 2008. godine pravobraniteljica je Anka Slonjšak, dipl.oec

¹⁸ Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom. // Narodne novine 107(2007). URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/329376.html> (14.4.2014.)

¹⁹ Web stranica pravobraniteljice daje izvrstan pregled njezina rada. URL: <http://www.posi.hr/> (15.3.2014.)

²⁰ Zakonodavstvo republike Hrvatske : Odgoj i obrazovanje. 2011. URL: www.posi.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=271:odgoj-obrazovanje&catid=112:zakonodavstvo-rh&Itemid=186 (15.3.2014.)

- Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi (NN broj 112/10);
- Državni standard predškolskog odgoja i naobrazbe (NN broj 63/08, 90/10);
- Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (NN broj 63/08, 90/10);
- Državni pedagoški standard srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (NN broj 63/08 i 90/10);
- Pravilnik o sadržaju i obliku svjedodžbi i drugih javnih isprava te pedagoškoj dokumentaciji i evidenciji u školskim ustanovama (NN broj 32/10, 50/11, 145/11 i 85/12);
- Pravilnik o obveznim udžbenicima i pripadajućim dopunskim nastavnim sredstvima (NN broj 40/10);
- Pravilnik o dodjeli besplatnih udžbenika (NN broj 43/05 i 19/10);
- Hrvatski nacionalni obrazovni standard (HNOS);

Svima je zajedničko uključiti osobe s invaliditetom i djecu s posebnim potrebama u sustav obrazovanja, omogućiti im adekvatnu skrb, dostupnost informacija i općenito inkluziju²¹ u obrazovni sustav.

Na regionalnoj razini imamo *Zagrebačku strategiju izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom u razdoblju od 2011. do 2015. godine.*²² Jedan od akcijskih ciljeva Zagrebačke strategije je pobrinuti se za to da svi obrazovni sadržaji budu pristupačni osobama s invaliditetom, poduzimati daljnje mjere da se odgojne i obrazovne ustanove učine pristupačnima osobama s invaliditetom, povećati sudjelovanje osoba s invaliditetom u društvu provedbom politike pristupačnog prijevoza, dodjelom stipendija, sufinanciranjem školarine itd.

²¹U pojmovniku stručnih izraza i definicija (Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.) inkluzija= biti dio cjeline

²² Zagrebačka strategija izjednačavanja mogućnosti osoba s invaliditetom u razdoblju od 2011. do 2015. g. 2013. URL: <http://www.unizg.hr/uredssi/images/datoteke/strategija.pdf> (12.2.2014.)

3. STUDENTI S INVALIDITETOM

Na Sveučilištu u Zagrebu, na kojem studira više od 75.000 studenata, svega je oko 350 registriranih studenata s invaliditetom (0.5%). Kako bi se svim kandidatima s invaliditetom osiguralo Ustavom zajamčeno pravo na jednak pristup obrazovanju, nužno je osigurati uvjete za uspješno studiranje svim sadašnjim, ali i budućim studentima s invaliditetom.²³ Zato je Sveučilište u Zagrebu osnovalo Ured za studente s invaliditetom kao referentni centar u kojem studenti mogu dobiti informacije na licu mjesta, kao i putem telefona, e-pošte, letaka, brošura. Ured kroz svoje aktivnosti studentima nudi i izravnu pomoć pri rješavanju specifičnih problema koji se mogu pojaviti tijekom studiranja, te tako predstavlja mehanizam za osiguravanje jednakih mogućnosti.

Ured je namijenjen studentima s oštećenjima vida, s oštećenjima sluha, s motoričkim poremećajima, s višestrukim oštećenjima, s kroničnim bolestima, s psihičkim bolestima i poremećajima, s teškoćama u učenju (disleksija, disgrafija, ADHD), s ostalim zdravstvenim stanjima ili teškoćama koje mogu utjecati na tijek studija. Važnu ulogu u radu Ureda imaju koordinatori za studente koji su poveznica između studenata s invaliditetom te nastavnika i administrativnog osoblja na pojedinoj sastavnici i Ureda za studente s invaliditetom Sveučilišta u Zagrebu. Oni su kroz predavanja i radionice redovito educirani i informirani o svim aktivnostima i procedurama u svrhu osiguranja minimalnih standarda pristupačnosti svih sastavnica Sveučilišta u Zagrebu studentima s invaliditetom.²⁴ Koordinator je ujedno i kontakt osoba na fakultetu/akademiji kojoj se studenti mogu obratiti radi ostvarivanja svojih prava vezanih uz prilagodbu nastave i ispita, te ostalih pitanja vezanih uz prava studenata s invaliditetom.

Edukacija je osnovni činitelj socijalne participacije za sve građane.²⁵ Da bi to mogla postati i za osobe s invaliditetom, treba poticati sustav edukacije koja će biti u stanju nositi se s različitostima edukacijskih potreba djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom i omogućiti im pristup redovnom sustavu obrazovanja i svim obrazovnim sadržajima u najboljem interesu ove djece u mladim ljudima. Članak 26. Opće deklaracije o ljudskim pravima naglašava da upravo visoko obrazovanje igra ključnu ulogu u promociji ljudskih prava i osnovnih sloboda,

²³Ured za studente s invaliditetom Sveučilišta u Zagrebu. URL: <http://www.unizg.hr/uredssi/> (12.6.2013)

²⁴Isto.

²⁵Council of Europe. Access to social rights for people with disabilities in Europe, Integration People with Disabilities Council of Europe Publishing. 2003. URL: http://www.coe.int/t/e/social_cohesion/soc-sp/access%20to%20social%20rights%20in%20color.pdf (10.6.2013.)

kao i u jačanju demokracije i tolerancije.²⁶ Kad se govori o osobama s invaliditetom, pristup visokom obrazovanju za ovu skupinu osoba specifično ima izrazito pozitivan učinak na individualnu i kolektivnu percepciju invaliditeta. Stoga ima značajan učinak na rušenje predrasuda prema osobama s invaliditetom i izgradnju realnog stava prema ovim osobama i njihovim sposobnostima i mogućnostima.

Prava osoba studenta s invaliditetom, kako opća, tako i posebna, te obaveza društva da učini potrebne korake u postizanju dostupnosti visokog obrazovanja svim svojim građanima, uključujući osobe s invaliditetom, spominju se u brojnim općim i posebnim aktima.²⁷ Prema svim tim aktima visoka učilišta su dužna svim svojim studentima, uključujući studente s invaliditetom, osigurati kvalitetno studiranje.

Etički kodeks Sveučilišta u Zagrebu²⁸ nalaže da se svi članovi sveučilišne zajednice; nastavnici, studenti, administrativno osoblje i stručno osoblje, moraju pridržavati načela moralne i profesionalne etike, brinuti se za ostvarenje i unapređenje etičkih standarda Sveučilišta u Zagrebu i provedbu Etičkog kodeksa. U poglavlju o načelima moralno opravdanog ponašanja Sveučilišni etički kodeks svakom članu sveučilišne zajednice osigurava uživanje svih ljudskih prava te da se svi članovi te zajednice trebaju poštovati kao osobe u skladu sa zajamčenim pravima na život, integritet, dostojanstvo, da im mora biti osigurano pravo na privatnost. Nadalje, kodeks ističe da svim članovima sveučilišne zajednice treba priznati pravo na nesmetan profesionalni razvoj i usavršavanje u skladu s osobnim mogućnostima i planovima. Prilagodba akademskih aktivnosti mogućnostima studenata s invaliditetom svakako je preduvjet realizacije spomenutih etičkih načela.²⁹

Načela jednakosti i pravednosti ističe da svim članovima zajednice treba osigurati jednake uvjete ostvarivanja profesionalnih obaveza, iskazivanja intelektualnih sposobnosti i napredovanja. Kodeks također izrijekom navodi diskriminaciju i predrasude kao neprihvatljiva ponašanja. Ističe se da je nedopustiv svaki oblik neposredne ili posredne diskriminacije temeljen na religiji, etničkoj i nacionalnoj pripadnosti, rasi, spolu, spolnoj orijentaciji, životnom stilu, imovinskom stanju, porijeklu, obiteljskom i bračnom statusu, trudnoći, obiteljskim

²⁶ Opća deklaracija o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda. 1948. URL: <http://www.ffzg.unizg.hr/hre-edc/Deklaracijalj.pdf> (15.3.2014.)

²⁷ Studenti s invaliditetom : pristup informacijama i uslugama / glavna urednica Lelia Kiš-Glavaš. Sv. 3. Zagreb : Sveučilište u Zagrebu, 2012.

²⁸ Etički kodeks Sveučilišta u Zagrebu. 2007. URL: http://www.unizg.hr/fileadmin/rektorat/dokumenti/izvjesca_uprave/Eticki_kodeks.pdf (4.6.2013.)

²⁹ Studenti s invaliditetom : opće smjernice / glavna urednica Lelia Kiš-Glavaš. Sv. 1. Zagreb : Sveučilište u Zagrebu, 2012.

obvezama, godinama, *invaliditetu*, tjelesnom izgledu, političkom opredjeljenju i zdravstvenom stanju.

Sveučilište u Zagrebu, na kojem studira najveći broj studenata s invaliditetom, na sjednici Senata 2011. godine usvojilo je *Smjernice za izjednačavanje mogućnosti studiranja osoba s disleksijom*³⁰, što čini važan pomak u osiguravanju prava i potpore ovoj skupini studenata.

Također, u 2012. godini javna sveučilišta su s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta sklopila trogodišnje ugovore o financiranju odnosno ugovore o subvenciji participacije redovitih studenata u troškovima studija u akademskim godinama 2012./2013., 2013./2014. i 2014./2015. U okviru ugovora sveučilišta su se obvezala na ostvarivanje općih i posebnih ciljeva. Kao jedan od općih ciljeva je olakšanje pristupa studiju i potpora pri studiju za studente slabijega socijalno-ekonomskog statusa i studente s invaliditetom. U okviru ovoga cilja, svako sveučilište predložilo je rezultate koje se obvezalo postići u vremenu trajanja ugovora, kao i indikatore za praćenje rezultata. Ovo je svakako važan primjer pozitivne politike prema osobama s invaliditetom u sustavu visokog obrazovanja čime je stavljen naglasak na sustavan pristup financiranju sveučilišta koji obvezuje sveučilišta na realizaciju mjera u svrhu izjednačavanja mogućnosti i osiguravanja jednakosti pristupa visokom obrazovanju svim ranjivim skupinama, uključujući studente s invaliditetom.³¹

Početkom siječnja 2014. godine izašla je radna verzija *Strategija razvoja sustava podrške studentima Sveučilišta u Zagrebu (2013.-2025.)*³² kao još jedan značajni dokument kojim se promiču prava studenata s invaliditetom. U jednom od svojih osnovnim ciljeva, pod ciljem broj 7. stavljena je težnja za osiguranjem sustavne kvalitetne provedbe potpore studentima s invaliditetom. Pod time se misli na osiguranje financijskih sredstava za realizaciju potpore, unaprjeđenje prostorne pristupačnosti sastavnica i dodatnih institucija i službi Sveučilišta u Zagrebu, osiguranje pristupačne i pomoćne tehnologije na sastavnicama (dostupnost pomoćne tehnologije kao i ostale dodatne opreme koja može kompenzirati fizička ograničenja pojedinih studenata i računala s čitačima ekrana i govornom jedinicom, povećala, diktafoni, skeneri, prilagođene tipkovnice...).³³ U cilju se izražava potreba za sustavnom edukacijom nastavnog,

³⁰ Smjernice za izjednačavanje mogućnosti studiranja osoba s disleksijom. 2011. URL: http://www.unizg.hr/uredssi/images/datoteke/smjernice_disleksija.pdf (14.3.2014.)

³¹ TEMPUS Eduquality : Projekt. 2010. URL: http://www.eduquality-hr.com/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=125&lang=hr (15.3.2014.)

³² Strategija razvoja sustava podrške studentima Sveučilišta u Zagrebu (2013.-2025.). 2014. URL: http://www.unizg.hr/fileadmin/rektorat/O_Sveucilistu/Dokumenti_javnost/Dokumenti/Javne_rasprave/Pet_rateskih_dokumenata_01.2014/2_PRIJEDLOG_Strategije_razvoja_sustava_podrske_studentima.pdf (14.4.2014.)

³³ Isto.

stručnog i administrativnog osoblja na Sveučilištu u Zagrebu na semestralnoj osnovi, nastavljajući s provođenjem sveučilišnog kolegija „Vršnjačka potpora studentima s invaliditetom“, osigurati pristup literaturi u digitaliziranom obliku (za slijepe i slabovidne) itd. TEMPUS³⁴ projekt – *Education for Equal opportunities at Croatian Universities- EduQuality* je transeuropski okvir suradnje na području visokoškolskog obrazovanja uspostavljen 1990. godine, a za Hrvatsku je otvoren početkom 2000. godine, a financira se iz drugih programa EU. U Hrvatskoj je koordinator projekta Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, gdje se nalazi nacionalni TEMPUS ured. Projekt je svrstan unutar kategorije „Studentske službe“ kao projekt namijenjen reformi upravljanja sveučilištem i razvoju studentskih službi. Trajanje je projekta tri godine, a sveučilišni nastavnici i studenti, kao i administrativno osoblje, u njemu će imati ulogu nositelja aktivnosti, ali će ujedno biti i ciljne skupine kojima su te aktivnosti namijenjene. Širi cilj projekta izjednačavanje je mogućnosti za studente s invaliditetom u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj, što će se nastojati realizirati kroz unaprjeđenje postojećih i razvoj novih oblika podrške u izjednačavanju mogućnosti za studente s invaliditetom na hrvatskim sveučilištima, pokretanje stvaranja nacionalnih standarda i smjernica za razvoj pristupačnosti visokog obrazovanja studentima s invaliditetom (prijedlog nacionalnog dokumenta), osiguranje dostupnosti, održivosti i kvalitete sustava podrške za izjednačavanje mogućnosti studentima s invaliditetom u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj.³⁵ Specifični ciljevi projekta su:

- unaprjeđenje postojećih i razvoj novih oblika podrške u izjednačavanju mogućnosti za studente s invaliditetom na hrvatskim sveučilištima
- pokretanje stvaranja nacionalnih standarda i smjernica za razvoj pristupačnosti visokog obrazovanja studentima s invaliditetom (prijedlog nacionalnog dokumenta)
- osiguranje dostupnosti, održivosti i kvalitete sustava podrške za izjednačavanje mogućnosti studentima s invaliditetom u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj

Projekt je rezultirao pokretanjem kolegija Vršnjačka potpora studentima s invaliditetom, objavljivanjem 6-8 priručnika o prilagodbi akademskih aktivnosti potrebama studenata s invaliditetom, te educiranim edukatorima na svim hrvatskim sveučilištima. Osim toga, bit će kreirani uvjeti za uvođenje jedinstvenih nacionalnih standarda i smjernica za razvoj

³⁴ Više o TEMPUS projektu možemo saznati na mrežnoj stranici: www.tempus-projekt.hr

³⁵ TEMPUS EduQuality : sažetak. 2010. URL: http://www.eduquality-hr.com/index.php?option=com_content&view=article&id=57&Itemid=123&lang=hr (10.2.2014.)

pristupačnosti visokog obrazovanja studentima s invaliditetom u Republici Hrvatskoj. Razvoj projekta i njegov napredak, te sve aktivnosti koje on obuhvaća, bit će praćeni putem unutarnjih i vanjskih metoda vrednovanja, a planirano vrijeme provođenja projekta je tijekom 3 godine, od 2009.-2012. Program je produljen (TEMPUS IV) do 2014. godine. Odluka o produženju programa do 2014. godine donijeta je na temelju studije kojom je potvrđeno da se TEMPUS pokazao kao važan instrument potpore reformama visokog obrazovanja u zemljama partnerima u tom programu. Tijekom projekta formirala se mreža predstavnika svih hrvatskih sveučilišta s ciljem pružanja podrške i daljnje implementacije aktivnosti pokrenutih tijekom projekta te s ciljem unapređivanja pristupačnosti i kvalitete te izjednačavanja mogućnosti za studente s invaliditetom u visokom obrazovanju. Projekt ima mnoge partnere- sveučilišta.³⁶

Kolegij „Vršnjačka potpora studentima s invaliditetom“ nastao je kao jedna od mjera izjednačavanja mogućnosti za studente s invaliditetom u sustavu visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Educirani i senzibilizirani studenti-asistenti, pružajući osnove vršnjačke potpore mogu kreirati takve uvjete za studente s invaliditetom kojima će se prevladati čitav niz prepreka koje organizacijski i objektivno egzistiraju u sustavu visokog obrazovanja u RH. Istovremeno, kroz znanja i vještine stečene u pripremnoj radionici te provođenjem vršnjačke potpore, sami će studenti-asistenti steći neprocjenjivo iskustvo i razviti čitav niz socijalno poželjnih vještina i sposobnosti. U sklopu projekta održala su se dva okrugla stola i završna konferencija (29. i 30. studenoga 2012.) iz kojeg proizlaze sljedeći zaključci: da je nužno napraviti nacionalni dokument³⁷ koji bi objedinio sve akte i prava studenata s invaliditetom na jednom mjestu.

Nacionalni dokument koji je proizašao iz te ideje su *Minimalni standardi pristupačnosti visokog obrazovanja za studente s invaliditetom u Republici Hrvatskoj- prijedlog (2013.)*³⁸ Svrha tog dokumenta je pridonijeti razvoju pristupačnosti visokog obrazovanja studentima s invaliditetom u Republici Hrvatskoj definirajući jedinstvene standarde pristupačnosti te dajući smjernice za osiguravanje jednakih mogućnosti u sustavu visokog obrazovanja na području cijele Republike Hrvatske, uključivanju studenata s invaliditetom u visoko obrazovanje, većoj kvaliteti studiranja osoba s invaliditetom te njihovu akademskom uspjehu. Smjernice predstavljene u nacionalnom dokumentu su standardi koji se trebaju osigurati u okviru sustava visokog

³⁶ Sveučilište u Rijeci, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Sveučilište u Splitu, Sveučilište u Dubrovniku, Institut za razvoj obrazovanja, Hrvatski studentski zbor, Sveučilište Strathclyde, Sveučilište u Göteborgu, Sveučilište Masaryk, Sveučilište Aarhus i Sveučilište u Zadru.

³⁷ Minimalni standardi pristupačnosti visokog obrazovanja za studente s invaliditetom u Republici Hrvatskoj : prijedlog. 2013. URL: http://www.unizg.hr/uredssi/images/datoteke/nacionalni_dokument.pdf (14.3.2014.)

³⁸ Isto.

obrazovanja u Republici Hrvatskoj ukoliko se studentima s invaliditetom doista žele osigurati jednake mogućnosti, pružajući im tako bogato obrazovno iskustvo i pripremajući ih za samostalan život u društvu kao aktivnih i produktivnih građana.

4. KNJIŽNICE I NJIHOVE SLUŽBE I USLUGE ZA OSOBE S INVALIDITETOM

Knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama trebale bi biti sastavni dio svake knjižnice danas, pogotovo kad nam nove tehnologije donose olakšanje a dostupnost informacija putem raznih medija doprinose razvoju tih usluga i poboljšanje njihovih kvaliteta.

International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA, Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova) kao krovna međunarodna knjižničarska organizacija pomogla je implementaciji tih usluga svojim smjernicama kojima želi educirati, olakšati i usmjeriti (kako sam naziv smjernica govori) knjižničnu djelatnost i usluge na određenu skupinu ljudi .Ne postoje smjernice za osobe sa invaliditetom ili djecu s posebnim potrebama, tako da su smjernice rađene ciljano za svaku od vrsta invaliditeta ili posebnih potreba. Tako imamo :

- Smjernice za građu laganu za čitanje
- Smjernice za knjižnične službe i usluge za gluhe
- Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj
- Smjernice za knjižnične usluge za zatvorenike
- Smjernice za knjižnične usluge za osobe s demencijom
- Smjernice za knjižnične službe i usluge za osobe s disleksijom

4.1 Smjernice za građu laganu za čitanje

U smjernicama se navodi da je „*Demokratsko pravo svakoga da u razumljivom obliku ima pristup kulturi, literaturi i informacijama*“³⁹. Smjernice su usmjerene na odrasle, djecu i mlade a ciljne skupine su : osobe s disleksijom i ostalim teškoćama čitanja; osobe s intelektualnim teškoćama; osobe s neuropsihijatrijskim teškoćama; „prelingvalno“ gluhe osobe; gluhoslijepe osobe; osobe s afazijom⁴⁰; osobe s demencijom⁴¹; osobe s ograničenim vještinama čitanja uzrokovanim drugim čimbenicima (novi useljenici; drugi neizvorni govornici jezika; loši čitači, djeca).Knjige, novine i druge publikacije lagane za čitanje mogu koristiti osobe s različitim teškoćama čitanja ali neće svi proizvodi lagani za čitanje odgovarati svim čitateljima iz svih ciljnih skupina. Da bi knjižnica ispunila potrebe tih ciljnih skupina, potrebno je da čitatelja upoznamo sa odgovarajućom publikacijom laganom za čitanje, da publikacija bude čitljiva i razumljiva. Smjernice dalje upućuje nakladnicima i urednicima kako tekst učiniti laganim za čitanje (od jezika i sadržaja do ilustracija, oblikovanja, piktograma, razine težine...)

Što se tiče vrsta publikacija, potrebe su različite, medijski formati raznovrsni. Preporuča se koristiti sve dostupno. U smjernicama se dalje objašnjava kako knjižnice nisu bile bliske čitateljima građe lagane za čitanje ali da bi to promijenile potrebna su im četiri čimbenika:

- Sposobnost knjižnica za rad s ciljanim skupinama
- Poznavanje posebnih potreba čitatelja kroz pouku, ukoliko je potrebno⁴²
- Znanje i vještina pri odabiru građe lagane za čitanje
- Lakoća pristupa građi laganoj za čitanje: građa mora biti jasno označena i izložena

Uloga knjižnica i knjižničnog osoblja u provođenju smjernice tumači se na ovaj način:

³⁹ Smjernice za građu laganu za čitanje. Hrvatsko knjižničarsko društvo : Zagreb, 2011. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/380> (12.4.2014.)

⁴⁰ Prema Pojmovniku stručnih izraza i definicija (Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.) afazija je oštećenje ili gubitak sposobnosti izražavanja putem govora ili pisanja, ili oštećenje/gubitak sposobnosti za shvaćanje govorenog ili pisanog jezika uslijed oboljenja ili oštećenja moždanih centara.

⁴¹ Prema Pojmovniku stručnih izraza i definicija (Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.) demencija je skupni naziv za moždane poremećaje koji ometaju pamćenje, razmišljanje, ponašanje i osjećaje. Demenciju obilježava pad umnih sposobnosti s promjenama u osobnosti i ponašanju.

⁴²Pouka bi značila dodatna edukacija, obrazovanje, usavršavanje i slično.

„Knjižnično osoblje bi trebalo biti osposobljeno za pružanje pomoći svim korisnicima, uključujući i osobama s teškoćama. Zaduženi član osoblja treba biti odgovoran za dostupnost informacija o knjižnoj građi svima (brošure, plakati, mrežne stranice itd.) Knjižnično osoblje također može osigurati programe⁴³ opismenjavanja za one koji žele naučiti čitati ili ih uputiti na druge usluge opismenjavanja.“⁴⁴

4.2 Smjernice za knjižnične službe i usluge za osobe s disleksijom

Smjernice su ustvari preporuke IFLE⁴⁵ izdane od Hrvatskog knjižničarskog društva 2004. godine, pod uredništvom Mirne Willer. U njima se pojašnjava pojam disleksija, demokratski aspekti kojima se priznaje pravo na jednakost pristupa građi i informacijama svima, posebno osobama s invaliditetom ili poteškoćama, da bi se na kraju osvrnuo na samu konkretizaciju problema osoba s disleksijom i njegova rješavanja. Ono najbitnije što smjernice ističu je da se knjižničari na fakultetu moraju obrazovati na način da u programima budu uvršteni sadržaji o disleksiji, da se knjižnično osoblje mora educirati o disleksiji i da se moraju dodatno stalno i stručno usavršavati.

Nadalje, važno je da se pruži dobrodošlica odnosno osjećaj prihvatanja osobama s disleksijom, da mu knjižničar posveti dodatnu pažnju. Smjernice preporučaju da osoba s disleksijom ima svog osobnog knjižničara; stručnjaka koji poznaje teškoće čitanja i građu primjerenu toj skupini čitatelja. Knjižničari na dječjim odjelima trebaju biti dobro upoznati s problemima čitanja i građom prilagođenom za sve čitalačke razine⁴⁶. Neizostavni dio zbirke za djecu trebale bi sačinjavati knjige lagane za čitanje, bogato ilustrirane knjige i zvučne knjige.

⁴³Knjižnice grada Zagreba pružaju uslugu „65+“ za osobe treće životne dobi; neke usluge su: Knjigom do vrata - dostava knjiga i časopisa u domove za starije i nemoćne u Gradu Zagrebu kao i drugim korisnicima koji nisu u mogućnosti doći u knjižnicu; Slikosat - besplatne likovne radionice za osobe starije dobi s ciljem poticanja kreativnog izražavanja; Sat informacijske pismenosti - besplatne radionice za informatičko i informacijsko opismenjavanje osoba treće životne dobi. URL: <http://www.kgz.hr/default.aspx?id=1296> (19.2.2014.)

⁴⁴ Smjernice za građu laganu za čitanje. Hrvatsko knjižničarsko društvo : Zagreb, 2011. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/380>

⁴⁵INTERNATIONAL FEDERATION OF LIBRARY ASSOCIATIONS AND INSTITUTIONS

⁴⁶Smjernice za knjižnične službe i usluge za osobe s disleksijom / uredile Gyda Skat Nielsen i Brigita Irval. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. str.9

Slika 1. Korice Smjernica za knjižnične službe i usluge za osobe s disleksijom

Dalje se u smjernicama ističe važnost ugodnog prostora; od orijentacijskih oznaka, crta u boji na tlu koja vodi do relevantne građe, prostor za čitanje sa CD-playerom, računalima, mjestima za sjedenje. Građa za osobe s teškoćama čitanja bila bi građa lagana za čitanje, zvučne knjige, novine (posebno je poželjna elektronička inačica dnevnih novina koja ima mogućnost prilagodbe teksta), časopisi (zvučni časopisi koji sadrže tekuće informacije o svjetskim događajima dostupni putem knjižnica za slijepe). Poželjna bi bila usluga čitanja korisnicima. Od velike pomoći su video vrpce sa titlovima laganima za čitanje, programi (računalni softveri) koji su posebno namijenjeni osobama s disleksijom. Preporuča se posebna zbirka za korisnike s teškoćama čitanja i redovno obavješćavanje korisnika o postojećim uslugama.

4.3 Smjernice za knjižnične službe i usluge za gluhe

IFLA-inim smjernicama u izdanju Hrvatskog knjižničarskog društva iz 2004. godine promiču se međunarodne upute o postupanju prema gluhim osobama u knjižnicama. Potreba za međunarodnim smjernicama prvi je put iskazana još 1988. godine na konferenciji o knjižničnim službama i uslugama za gluhe osobe u Australiji. Formalne su smjernice razrađene tijekom sljedeće tri godine. IFLA ih je prihvatila i objavila 1991. godine. Tijekom posljednjih 20 godina., uz napredak tehnologije, članovi, zajednice i udruge gluhih osoba međusobno su počeli kvalitetnije komunicirati pogotovo koristeći se internetom i webom. Smjernice su namijenjene

informiranju knjižničara o potrebama gluhih glede knjižica i informacija, a tiču se svih knjižnica koje među svojim korisnicima imaju gluhe osobe bilo kojem udjelu.

U smjernicama se objašnjava kako je gluhoća „*nevidljivi hendikep*“ jer se „*uobičajenim promatranjem ne može primijetiti da je osoba gluha, te se gluhe osobe na neki način stapaju sa širom zajednicom*“⁴⁷ Knjižnice imaju odgovornost da svoje zbirke i usluge učine dostupnima, kao i da gluhi postanu svjesni usluga koje im knjižnice mogu pružiti. Nadalje se u smjernicama ističe glavni problem; komunikacija koja zahtjeva dodatan napor, znanje, strpljivost i tehnička pomagala. Pod zajednicom gluhih u IFLA-inim smjernicama se podrazumijevaju različite kategorije : izvorni govornici znakovnog jezika, dvojezične osobe koje su izvorni govornici znakovnog jezika a služe se i pisanim jezikom svoje šire zajednice, oralne gluhe osobe, odrasle osobe koje su kasnije oglušile, starije osobe oštećena sluha, osobe koje se u vrlo maloj mjeri služe i znakovnim i govornim jezikom, nagluhe osobe, čujućci članovi obitelji gluhih osoba.⁴⁸

Ono najbitnije iz smjernica vezano za osoblje knjižnica je sljedeće: da odgovornost za razvoj, primjenu i djelovanje knjižničnih službi i usluga za zajednicu gluhih treba povjeriti profesionalnom knjižničaru s odgovarajućom stručnom naobrazbom odnosno stručnom osposobljenošću; osoblje knjižnice treba biti educirano o pitanjima važnim za pružanje službi i usluga zajednici gluhih; pri odabiru zaposlenika koji će biti uključeni u pružanje usluga gluhima, knjižnice bi trebale pokušati zapošljavati osobe koje već uživaju povjerenje zajednice gluhih ili su ga sposobne steći; obrazovne ustanove za knjižničare trebale bi osposobljavati knjižničare za pružanje usluga zajednici gluhih kako u okviru redovitog nastavnog programa, tako i u programima permanentnog stručnog usavršavanja osoblja i to svih obrazovnih stupnjeva u knjižničarskom zanimanju; knjižnice koje djeluju na nacionalnoj ili regionalnoj razini morale bi osnovati ured i li odjel za pružanje savjetodavnih usluga svim knjižnicama koje djeluju na njihovu zemljopisnom području; svako nacionalno knjižničarsko društvo treba u svojoj strukturi ustrojiti skupinu onih svojih članova koji se bave pružanjem usluga zajednici gluhih.

Ono najbitnije iz smjernica vezano za *komunikaciju* moglo bi se svesti u par točaka: da svo osoblje knjižnice trebalo bi se osposobiti za učinkovitu komunikaciju s gluhima; tekstualni telefon (TTY) treba biti dostupan na glavnim mjestima za pružanje usluga u svakoj knjižnici; knjižnice trebaju osigurati da njihova prisutnost na internetu bude potpuno dostupna i gluhima; knjižnice trebaju koristiti najnovija tehnološka dostignuća koja su se pokazala korisnima u

⁴⁷ Smjernice za knjižnične službe i usluge za gluhe / uredio John Michael Day. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 1-8.

⁴⁸ Isto.

zajednici gluhih; knjižnice trebaju raspolagati komunikacijskim pomagalicama kao što su različiti sustavi slušnih pomagala, oprema za titlovanje izlaganja „uživo“; oprema za pisanje bilježaka gluhim korisnicima uz pomoć računala; knjižnice trebaju ugraditi vidljive znakove upozorenja kako bi upozorile gluhe korisnike na probleme i slučajeve opasnosti...itd.⁴⁹

Ono najbitnije iz smjernica vezano za *zbirke* knjižnica moglo bi se svesti u nekoliko točaka⁵⁰: Knjižnice trebaju skupljati građu koja se odnosi na gluhoću i kulturu Gluhih⁵¹, a koja će zanimati i gluhe i čujuće korisnike; trebaju potpuno nepristrano skupljati, održavati i nuditi informacije o različitim pristupima školovanja gluhih, referalnim centrima i programima za gluhe; knjižnice trebaju objediniti i omogućiti pristup zbirkama koje su gluhima od velikog interesa, ne zahtijevaju visoku razinu vještine čitanja; vizualna netiskana građa, nabavljena za podršku uslugama gluhim korisnicima, treba biti sastavni dio svake knjižnične zbirke; knjižnice trebaju objediniti i održavati zbirku video vrpce i/ili filmova na znakovnom jeziku i dati na upotrebu opremu koja je potrebna za njihovo praćenje.

Slika 2. Korica Smjernica za knjižnične službe i usluge za gluhe

⁴⁹Isto, str. 10.-12.

⁵⁰Isto, str. 14.-16.

⁵¹U pojmovniku stručnih izraza i definicija (Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.) kultura gluhih je pojam koji se odnosi na društveni pokret koji gluhoću ne poima kao oštećenje, već kao različitost u ljudskom iskustvu.

Što se službi i usluga tiče, smjernice⁵² ističu da je najbitnije da sve knjižnične zbirke, službe, usluge i programi trebaju biti stavljeni na raspolaganje zajednici gluhih osoba. Korisnici knjižnice koji su članovi zajednice gluhih, trebaju biti uključeni u osmišljavanje i razvoj knjižničnih službi i usluga namijenjenih gluhima, uključujući osmišljavanje usluga i zbirki, u osnivanje savjetodavnih tijela, organizacija službi i mreža. Knjižnice trebaju ponuditi programe na znakovnom jeziku te u svoje informacije na internetu i u odgovarajuću bazu podataka knjižnice trebaju uključiti lokalne informacije o gluhima i trebaju osmisliti prodoran marketing svojih programa i usluga namijenjenih zajednici gluhih osoba. Nadalje se ističe da sve publikacije knjižnice trebaju biti dostupne korisnicima iz zajednice gluhih.

4.4 Knjižnične usluge za slijepe i slabovidne

O ovoj skupini korisnika također postoje smjernice IFLA-e. U predgovoru smjernica za razvoj službi i usluga za slijepe osobe naglašava se kako su smjernice nastale doprinosom mnogih osoba iz cijeloga svijeta, uključujući one koje se koriste knjižnicama za slijepe, rade u njima ili im je iz profesionalnog razloga stalo do njihova uspjeha.

Slika 3. Korica Knjižnica za slijepe u informacijsko doba : smjernice za razvoj službi i usluga

⁵²Smjernice za knjižnične službe i usluge za gluhe / uredio John Michael Day. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 16-19.

„Slijepe su osobe jedina kategorija korisnika knjižnica kojima zbog specifičnosti invaliditeta nije dostupan knjižni fond i informacije na standardnom tisku.“⁵³

Zato postoje specijalizirane knjižnice, jedna takva je Hrvatska knjižnica za slijepe, a druge narodne knjižnice koje imaju implementiranu uslugu za slijepe i slabovidne su :

Knjižnica i čitaonica *Fran Galović*; Knjižnice grada Zagreba; Gradska knjižnica *Ivan Goran Kovačić* u Karlovcu, Gradska knjižnica *Juraj Šižgoriću* Šibeniku; Gradska knjižnica i čitaonica *Vinkovci*, Gradska i sveučilišna knjižnica *Osijek*; Gradska knjižnica i čitaonica *Požega*, Narodna knjižnica i čitaonica *Vlado Gotovac* u Sisku; Gradska knjižnica *Velika Gorica*, Znanstvena knjižnica *Zadar*, Gradska knjižnica i čitaonica *Virovitica*, Knjižnica *Nikola Zrinski* u Čakovcu.

Hrvatska knjižnica za slijepe je javna ustanova u kulturi koja obavlja knjižničku djelatnost za slijepe, slabovidne i sve one kojima nije dostupan standardni tisak. Osnivači Knjižnice su Vlada Republike Hrvatske i Hrvatski savez slijepih. Nalazi se u Zagrebu u Šenojinoj ulici 34/1. Od odjela ima opći odjel, odjel za posudbu, odjel za proizvodnju zvučnih izdanja, brajična tiskara i knjigovežnica i tehničku službu. Jedina je takva knjižnica u Republici Hrvatskoj, osnovana još 1965. godine. Knjižni fond se sastoji od knjiga na brajici (tekstilnom pismu za slijepe) i zvučnih knjiga na audio kazetama i CD-ima. Korisnici knjižnice su slijepe osobe, slabovidne osobe o sve one koje ne mogu čitati standardni tisak.

Poslanje knjižnice je približiti informacije, znanje i kulturu, te odgovoriti na potrebe slijepih i slabovidnih korisnika na prvo informiranja, kulturnog osvještavanja, edukacije, obrazovanja. Uslugama Knjižnice mogu se koristiti slijepe osobe u zemlji i inozemstvu kao i svi oni koji imaju teškoća u čitanju standardnog tiska zbog oštećenja vida ili iz nekog drugog razloga (teško pokretne, nepokretne osobe, osobe koje imaju disleksiju, disgrafiju i sl.).

Detaljniji opis korisnika i usluga nosi voditeljica Hrvatske knjižnice za slijepe u svom članku u kojem objašnjava kako se kao knjižničar rukovodi načelima Smjernica za narodne knjižnice i potrebama slobodnog pristupa za sve te kako Hrvatska knjižnica za slijepe pruža usluge vjerojatno najvećem broju osoba s posebnim potrebama, a nudi usluge dostave knjiga automobilom, posudbu u domovima umirovljenika te međuknjižničku posudbu na lokalnoj, nacionalnoj i internacionalnoj razini. Knjižnica ima oko 3000 članova.⁵⁴

⁵³Frajtag, Sanja. Hrvatska knjižnica za slijepe : odjeli i usluge. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010), str. 63-75.

⁵⁴Frajtag, Sanja. Hrvatska knjižnica za slijepe : odjeli i usluge. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010), str. 63-75.

Nacionalna i Sveučilišna knjižnica također posjeduje knjige na brajci, knjige u uvećanom tisku, zvučne knjige, računala prilagođena slijepim i slabovidnim osobama, elektroničke čitače i ostala audio-vizualna pomagala koja olakšavaju korisnicima korištenje građe i pristup informacijama. Osim knjižničnih usluga za studente s invaliditetom Nacionalna i Sveučilišna knjižnica preko svojeg Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara nudi tečajeve ili radionice koje educiraju knjižničare o ovoj ciljanoj skupini korisnika.

4.5 Pristup knjižnicama za osobe s invaliditetom

O temi pristupa knjižnicama za osobe s invaliditetom opširno govori IFLA-in dokument „*Pristup knjižnicama za osobe s invaliditetom : lista za (samo)procjenu*“⁵⁵ čiji nam u prijevodu donosi Hrvatsko knjižničarsko društvo 2008. godine. On sažima sve vrste korisnika i njihove potrebe u jedan zajedničku listu, a koristan je jer ukazuje na praktične stvari za konkretnu provedbu svih usluga za korisnike s posebnim potrebama.

Sadržaj dokumenta podijeljen je na nekoliko osnovnih tema:

- Fizički pristup knjižnici
- Vrste medija (građe)
- Usluge i komunikacija

Fizički pristup knjižnici obuhvaća sljedeće sugestije⁵⁶:

- Dovoljno parkirnih mjesta označenih međunarodnim simbolom za osobe s invaliditetom
- Parkiralište blizu ulaza u knjižnicu
- Jasne i lako čitljive oznake
- Dobro osvijetljen put do ulaza bez prepreka
- Ako je potrebno, ne sklizak i ne pretjerano strm kosi prilaz i stepenice s rukohvatima
- Rukohvati s obje strane kosog prilaza
- Ulazna vrata dovoljno široka za prolazak invalidskih kolica
- Bez stepenica ispred vrata – za lagani pristup u invalidskim kolicima

⁵⁵ Irvall, Birgitta. *Pristup knjižnicama za osobe s invaliditetom : lista za (samo)procjenu*. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/399> (14.4.2014.)

⁵⁶Isto.

- Dobro osvijetljena dizala s gumbima i oznakama na brajici i glasovnim uputama
- Police koje je moguće dosegnuti iz invalidskih kolica
- Stolovi za čitanje i stolovi za računala različite visine u svim dijelovima knjižnice
- Stolice s čvrstim naslonima za ruke
- Prolaz između polica s knjigama bez prepreka
- Vidljiv i čujan požarni alarm
- knjižnica treba imati barem jedan toaletni prostor za osobe s invaliditetom
- Pomičan pult

- Sustav s auditornom induktivnom petljom za osobe s oštećenjima sluha
- Dostupna stanica za samorazduživanje i samozaduživanje građe
- Taktilna linija u boji koja vodi do odjela
- Prolazi između polica s knjigama bez prepreka

- Dostupnost zvučnih knjiga i druge posebne građe

Odjel sa zvučnim knjigama i ostalom građom za osobe s teškoćama pri čitanju treba imati središnje mjesto u knjižnici

- Udobni prostor za sjedenje s dobrom rasvjetom za čitanje
- Kazetofon, CD uređaji za reprodukciju, DAISY⁵⁷ (Digital Audio Information System) uređaji za reprodukciju i ostala oprema neophodna za korištenje audiovizualne zbirke

- Povećalo, povećalo sa svjetlom, elektronički čitač
- Računala s programima za prilagođavanje ekrana i softverom dizajniranim za osobe s poteškoćama pri čitanju i osobe sa sniženim intelektualnim sposobnostima

Obzirom na vrste medija, preporuča se da knjižnica prema potrebama korisnika treba imati sljedeće⁵⁸: zvučne knjige, zvučne novine i zvučna periodična građa, knjige u uvećanom tisku, knjige lagane za čitanje, knjige na brajici, video/DVD knjige s titlovima i/ili znakovnim jezikom, elektroničke knjige itd.

⁵⁷Prema Pojmovniku stručnih izraza i definicija Sekcije za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama (Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.) DAISY je sustav digitalno dostupnih informacija – pristupačno multimedijско prikazivanje koje je vrlo korisno osobama s teškoćama u čitanju i razumijevanju. Tehnologiju je razvio i održava je kao međunarodni standard za digitalne knjige Konzorcij DAISY (Digital Accessible Information System) URL: www.daisy.com (14.4.2014.)

⁵⁸Irvall, Birgitta. Pristup knjižnicama za osobe s invaliditetom : lista za (samo)procjenu. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/399> (14.4.2014.)

Pod uslugom i komunikacijom ističu se upute⁵⁹ kojima se ukazuje na nužno obrazovanje osoblja, da se omoguće posebne usluge za korisnike sa invaliditetom, pružiti korisnicima informacije o uslugama i mogućnostima koje im knjižnica pruža.

5. ISTRAŽIVANJE O KNJIŽNIČNIM USLUGAMA ZA STUDENTE S INVALIDITETOM VISOKOŠKOLSKIH KNJIŽNICA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

5.1. Cilj, uzorak i metodologija

Provedeno je istraživanje kojem je bio cilj utvrditi kakve su knjižnične usluge za studente s invaliditetom. Kako je riječ o studentima, odnosno visokom školstvu, istraživanje je provedeno na razini Sveučilišta u Zagrebu, a u istraživanje su uključene sve visokoškolske knjižnice Sveučilišta u Zagrebu. Popis svih knjižnica preuzet je sa službene mrežne stranice Nacionalne i Sveučilišne knjižnice u Zagrebu.⁶⁰ Na popisu je ukupno 43 knjižnica.

Postavljena je hipoteza da visokoškolske knjižnice Sveučilišta u Zagrebu nemaju integriran sustav usluga za osobe s posebnim potrebama, već postoje standardne usluge kojima se mogu poslužiti samo neke od skupina studenata s invaliditetom.

Istraživanje je provedeno metodom ankete. U anketnom upitniku bilo je ukupno 12 pitanja od kojih je 2 nudilo mogućnost višestrukog odabira, a 10 mogućnost jednostrukog odabira. Anketni upitnik je proveden putem elektroničke pošte u razdoblju od 5. do 26. ožujka 2014. i nije bio anoniman, tj. potrebno je bilo naznačiti koja knjižnica ispunjava upitnik. Visokoškolske knjižnice su također telefonski obaviještene i knjižničari su zamoljeni da ispune upitnik koji im je poslan elektroničkom poštom. U analizu su ušle sve visokoškolske knjižnice sveučilišta u Zagrebu, ne samo one koje imaju korisnike s invaliditetom. Od 43 knjižnice koje su na popisu knjižnica Sveučilišta u Zagrebu na upitnik je odgovorilo 34 knjižnica, tako da je postotak odgovora 79%.

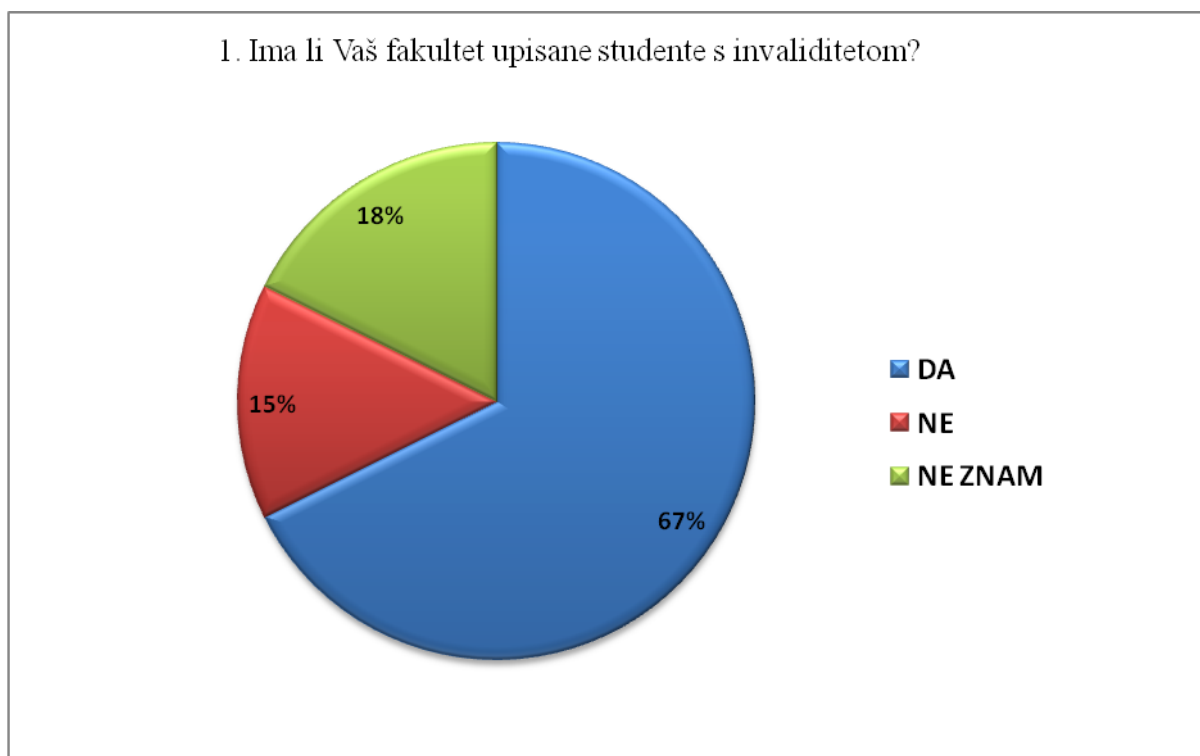
Anketni upitnik je u Prilogu 1.

⁵⁹Isto.

⁶⁰ Adresar knjižnica sveučilišta u Zagrebu. 2014. URL: <http://www.nsk.hr/maticna-sluzba-za-sveucilisne-visokoskolske-knjiznice/> (1.3.2014.)

5.2 Rezultati istraživanja

5.2.1. Upisani studenti s invaliditetom

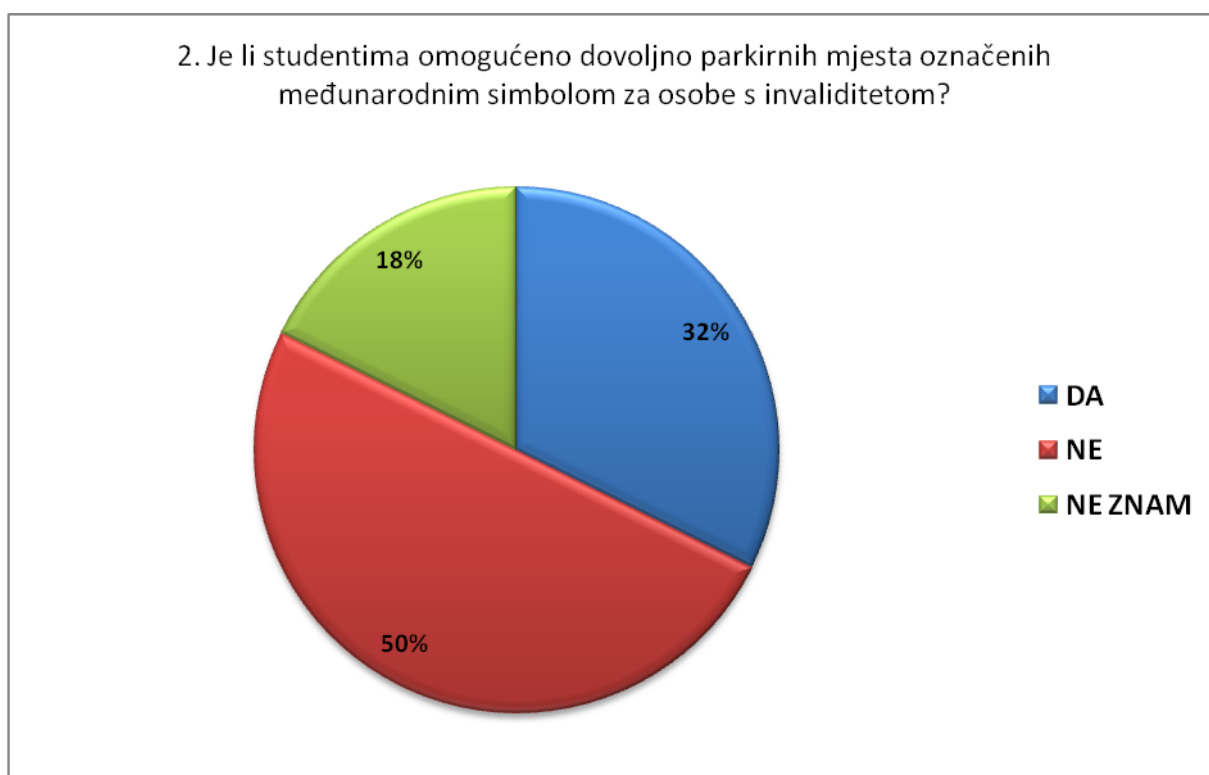
Grafikon 1. Prikazuje rezultate u postotcima za pitanje br.1 upitnika.

Prvo pitanje bilo je „Ima li Vaš fakultet upisane studenete s invaliditetom?“ Okotoga pitanja je bilo najviše nedoumica jer knjižničari koji su ispunjavali anketu nemaju službeni podatak o upisanim studentima s invaliditetom. Odgovarali su prema procjeni odnosno dolasku samih studenata s invaliditetom u njihovu knjižnicu. Natpolovična većina, čak njih 67% odgovorilo je da njihov fakultet ima upisane studente s invaliditetom.

5.2.2. Prostorna pristupačnost

Sljedeća pitanja odnose se na prostornu pristupačnost osoba s invaliditetom. Na pitanje broj 2. upitnika „Je li je Vašim studentima omogućeno dovoljno parkirnih mjesta označenih međunarodnim simbolom za osobe s invaliditetom?“- knjižničari koji su ispunjavali upitali su se što točno znači „dovoljno“. Prema Pravilniku o osiguranju pristupačnosti građevina osobama

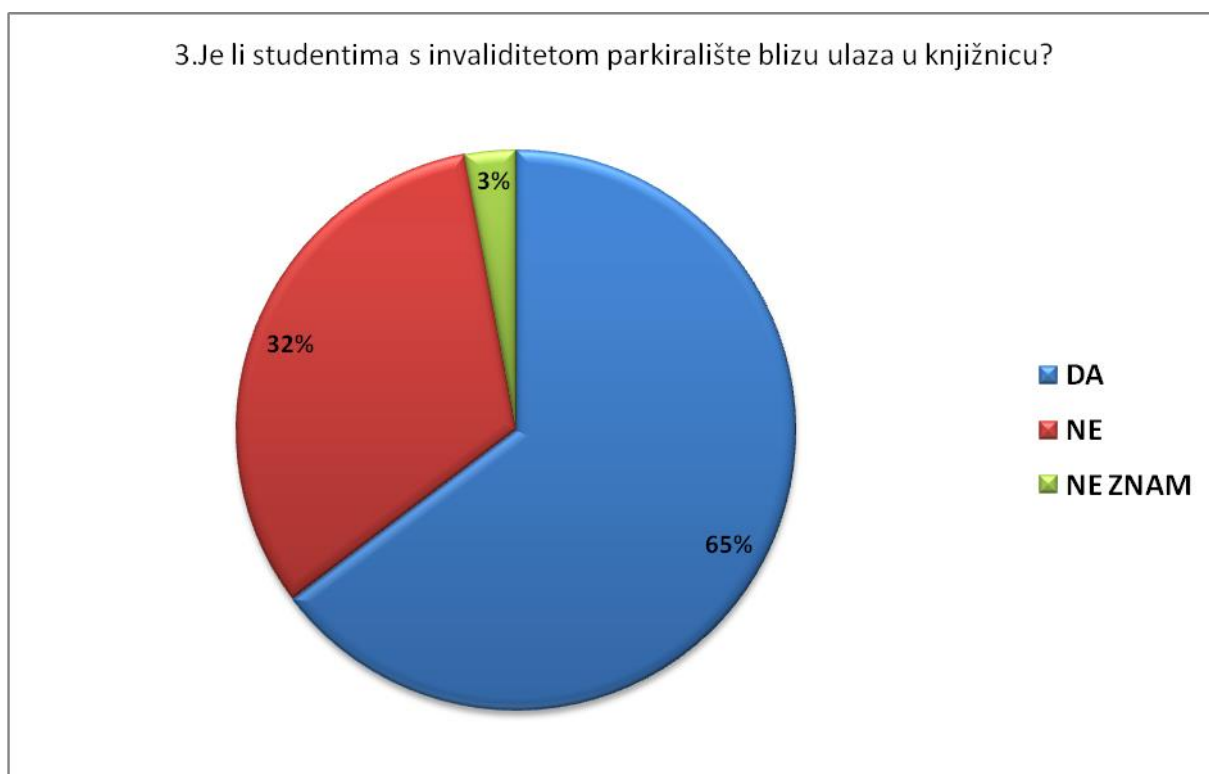
s invaliditetom i smanjenom pokretljivosti⁶¹ trebalo bi biti 5% pristupačnih parkirališnih mjesta u odnosu na ukupni broj parkirališnih mjesta, ali ne manje od jednog.⁶² 50% ispitanih knjižnica se izjasnilo da ima dovoljno parkirnih mjesta označenih međunarodnim simbolom za osobe s invaliditetom. Uzme li se u obzir da je dosta visokoškolskih knjižnica Sveučilišta u Zagrebu smješteno u starim zgradama koje su bile prenamijenjene u razne svrhe i u središtu grada tako da su uvjeti za udovoljavanje ovih vrsta standarda otežani.

Grafikon 2. Prikazuje rezultate u postotcima za pitanje br.2 upitnika

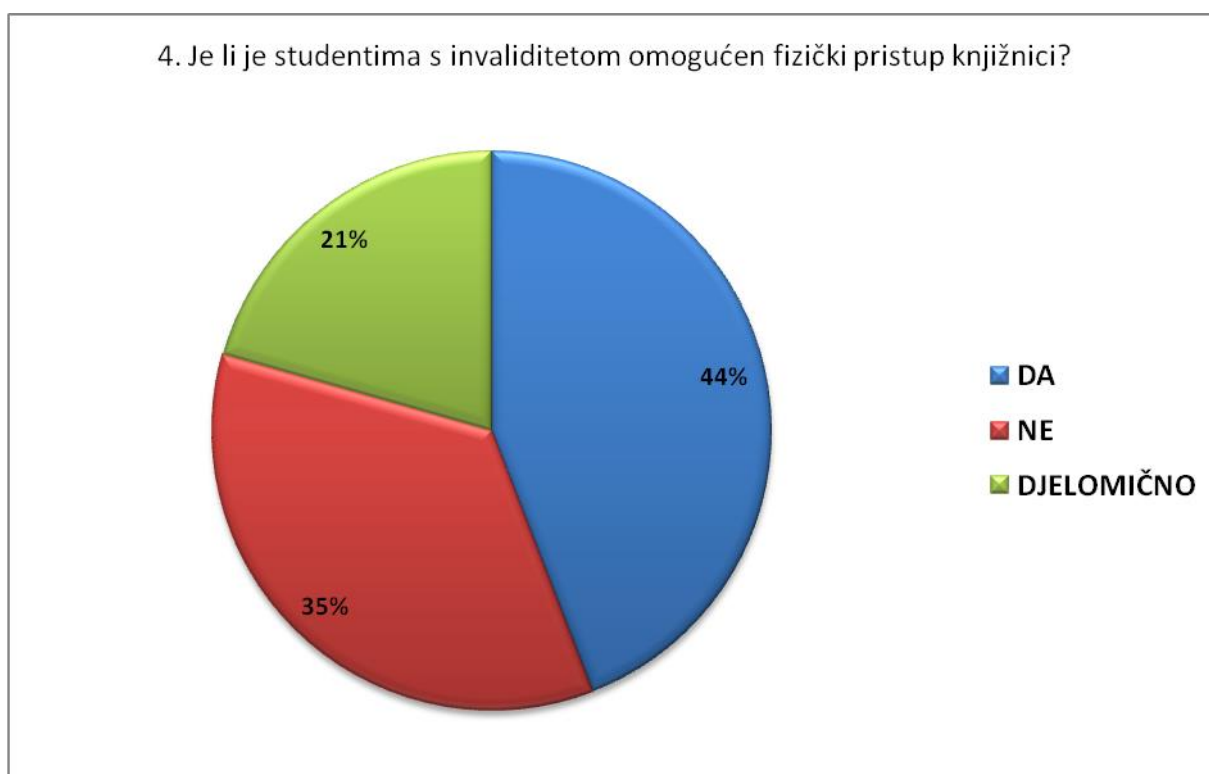
⁶¹ Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjenom pokretljivosti. // Narodne novine 78(2013). URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_78_1615.html

⁶²Isto

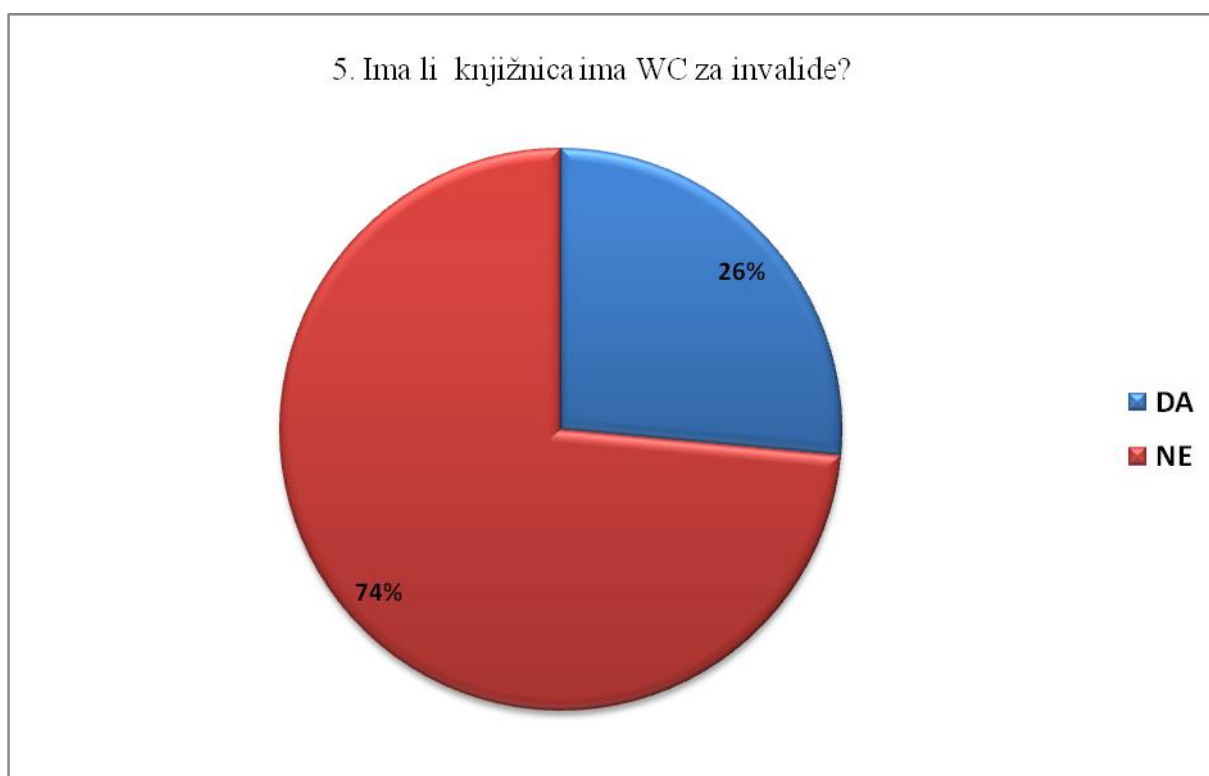
Grafikon 3. Prikazuje rezultate u postotcima za pitanje br.3 upitnika

Na pitanje br. 3. „Je li je studentima s invaliditetom parkiralište blizu ulaza u knjižnicu?“ veći broj ispitanika, 65%, odgovorilo je kako ima u blizini ulaza u knjižnicu parkiralište.

Grafikon 4. Prikazuje rezultate u postotcima za pitanje br.4 upitnika

Na pitanje broj 4. „Je li je studentima omogućen fizički pristup knjižnici?“ njih 44% je odgovorilo pozitivno, dok je njih 21% odgovorilo djelomično, moraju tražiti dodatnu pomoć da bi pristupili knjižnici. Zanimljivo je da li je studentima s invaliditetom potrebna dodatna pomoć u pristupu knjižnici u konačnoj namjeri da je najbitnije da korisnik ipak ima priliku pristupiti knjižnici pa makar uz dodatnu pomoć, dobit ćemo rezultat od 65% na pitanje o fizičkom pristupu knjižnici. Iako je taj postotak od 65% knjižnica koji na bilo koji način mogu omogućiti fizički pristup korisnicima natpolovični, dobar dio ispitanih knjižnica, njih čak 35% koje su odgovorile negativno- nemaju omogućen fizički pristup korisnicima s invaliditetom. Neki od tih fakulteta su dodatno obrazložili kako na njihovom fakultetu nije omogućeno studiranje studentima s invaliditetom zbog specifičnosti ili zahtjevnosti samog studija. Na primjer, medicinski ili stomatološki fakultet. Je li to diskriminacija, je li to etično, novi je diskurs ove teme. Knjižničar nema utjecaj na selekciju ili kriterije upisa na određeni fakultet.

Grafikon 5. Prikazuje rezultate u postotcima za pitanje br.5 upitnika

Na pitanje „Ima li knjižnica WC za invalide?“ je 74% ispitanih knjižnica odgovorilo negativnim odgovorom. Osobe u invalidskim kolicima moraju imati wc prilagođen njima. Neke su

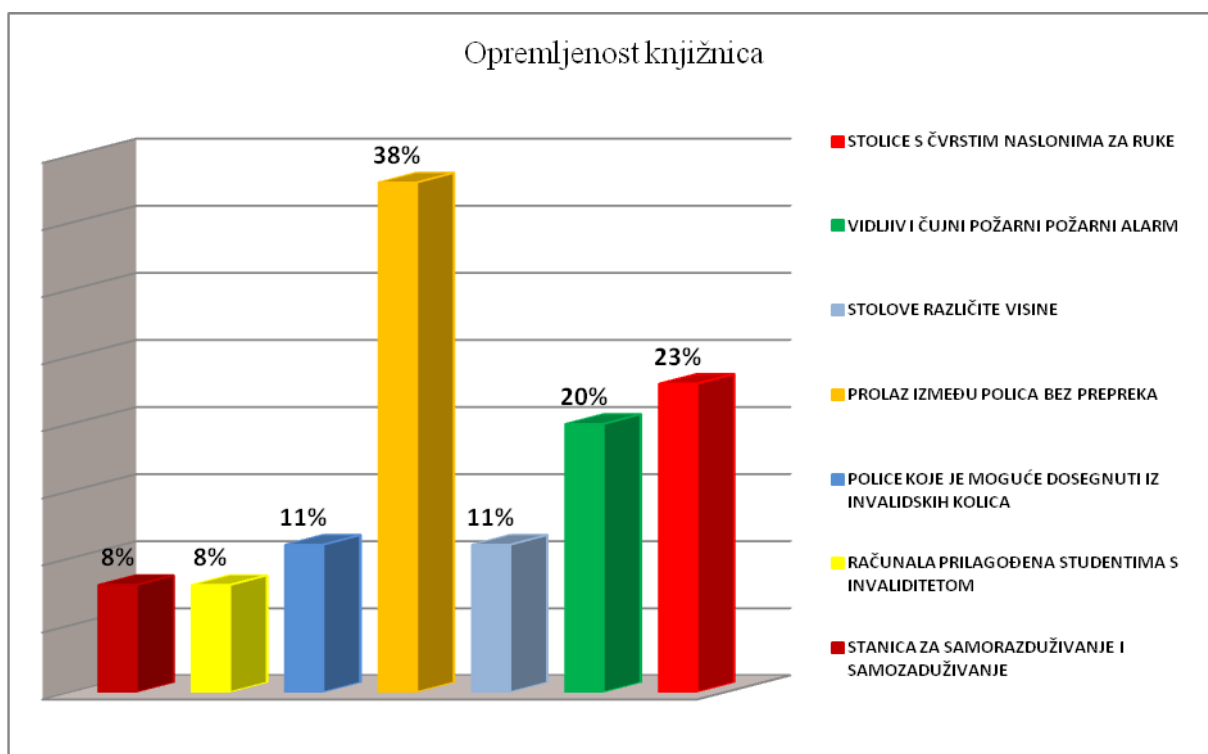
knjižnice dodatno odgovorile da unatoč tome što nemaju zaseban wc za invalide koji pripada knjižnici, imaju jedan u ustanovi odnosno na fakultetu.

Na pitanje broj 6. „Knjižnica je opremljena“ ; ponuđeno je više odgovora koji su se doticali prostorne pristupačnosti unutar same knjižnice. Rezultati su sljedeći:

- 38% ispitanih knjižnica ima prolaz između polica s knjigama bez prepreke
- 23% ispitanih knjižnica imaju od inventara stolice s čvrstim naslonima za ruke
- 20% ispitanih knjižnica ima vidljiv i čujan požarni alarm
- 11% ispitanih knjižnica ima stolove za čitanje i stolove za računala različite visine u svim dijelovima knjižnice
- 11% ispitanih knjižnica ima police koje je moguće dosegnuti iz invalidskih kolica
- 8% ispitanih knjižnica ima računala prilagođena studentima s invaliditetom
- 8% ispitanih knjižnica ima dostupnu stanicu za samorazduživanje i samozaduživanje građe

Sve knjižnice koje su sudjelovale u ispitivanju *nisu* imale sljedeće od ponuđene opremljenosti:

- Pomičan pult
- Taktilnu liniju koja vodi do odjela /pult

Grafikon 6. prikazuje rezultate u postotcima za pitanje br.6 upitnika

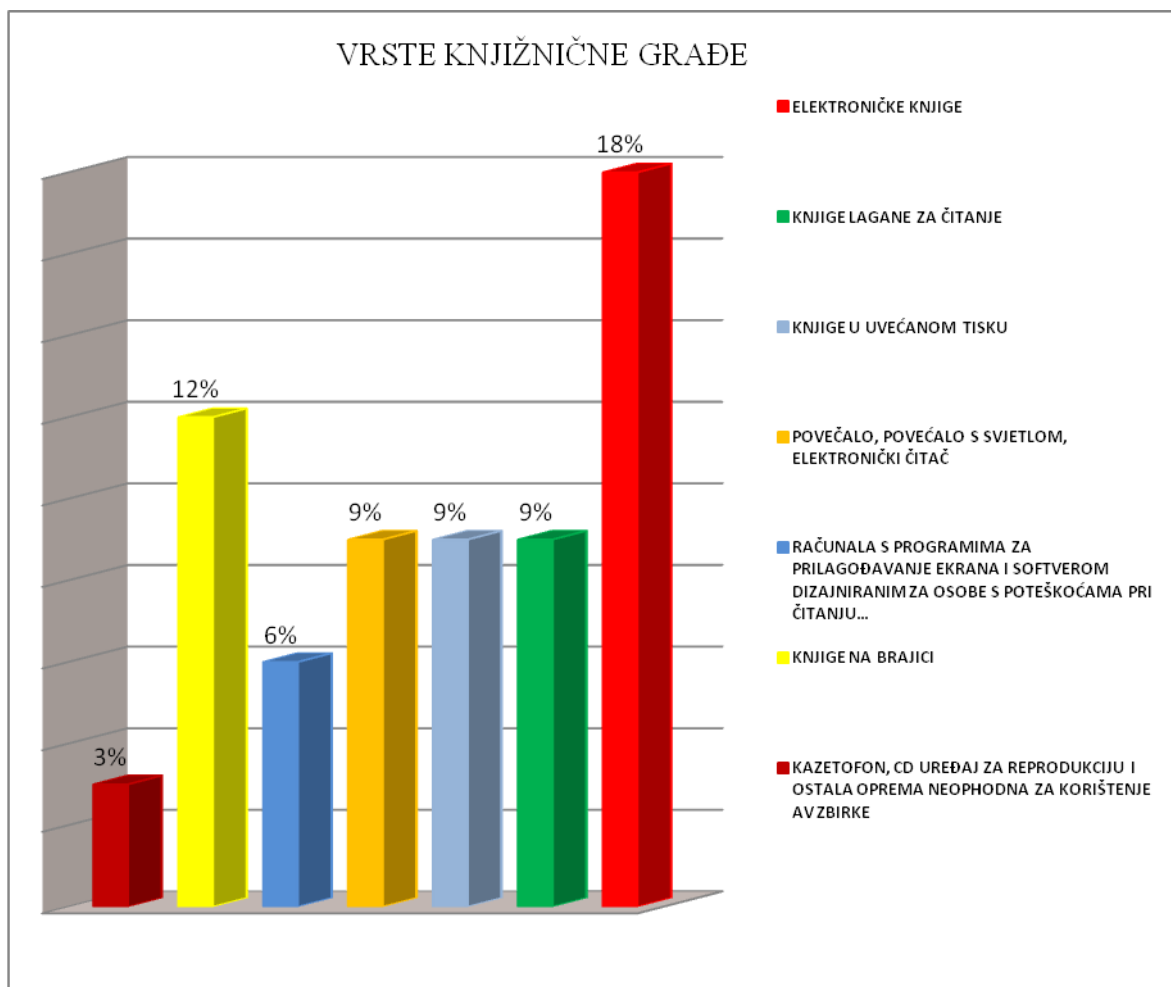
Ukupni rezultati upitnika koji ispituju kakva je prostorna pristupačnost knjižnici i unutar same knjižnice pokazuju da je pristup ipak nije omogućen svima. Potrebno bi bilo omogućiti svim studentima s invaliditetom da imaju pristup knjižnici. 35% ispitanih knjižnica koje nemaju omogućen fizički pristup knjižnici ipak je velik postotak bez obzira na (vjerojatno) racionalna objašnjenja i opravdanost razloga zašto je to tako. Sam parking toliko nije nužan koliko fizički pristup knjižnici. Dalje, što se unutrašnje opremljenosti tiče, ispitivanje pokazuje da je skromno opremljena od čega je najviše knjižnica odgovorilo da ima prolaz između polica bez prepreka-njih 32%.

5.2.3 Vrste građe

Pitanje broj 7. odnosilo se na vrstu građe koju neka knjižnica posjeduje. Rezultati su sljedeći:

- 18% ispitanih knjižnica ima elektroničke knjige
- 12% ispitanih knjižnica ima knjige na brajci

- 9% ispitanih knjižnica ima knjige lagane za čitanje
- 9% ispitanih knjižnica ima knjige u uvećanom tisku
- 9% ispitanih knjižnica ima povećalo, povećalo sa svjetlom, elektronički čitač
- 6% ispitanih knjižnica ima računala s programima za prilagođavanje ekrana i softverom dizajniranim za slabovidne osobe
- 3% ispitanih knjižnica ima kazetofon, CD uređaj za reprodukciju i ostala oprema neophodna za korištenje audiovizualne zbirke.

Grafikon 7. prikazuje zastupljenost određenih vrsta knjižnične građe

Iako je danas već općeprihvatljiva ideja da knjiga nije samo u tiskanom obliku i da budućnost knjižnica mora biti usmjerena u informatičkoj opremljenosti i informacijama koje dobivamo putem internetskih izvora, rezultati ovog ispitivanja pokazali su da samo 18% knjižnica ima elektroničke knjige. Iznenaduje podatak da ni jedna od knjižnica nije imala u svom fondu video/DVD knjige s titlovima i/ili znakovnim jezikom. Samo je jedna knjižnica odgovorila da ima kazetofon, CD uređaj za reprodukciju, DAISY uređaj za reprodukciju i ostala opremu neophodnu za korištenje audiovizualne zbirke.

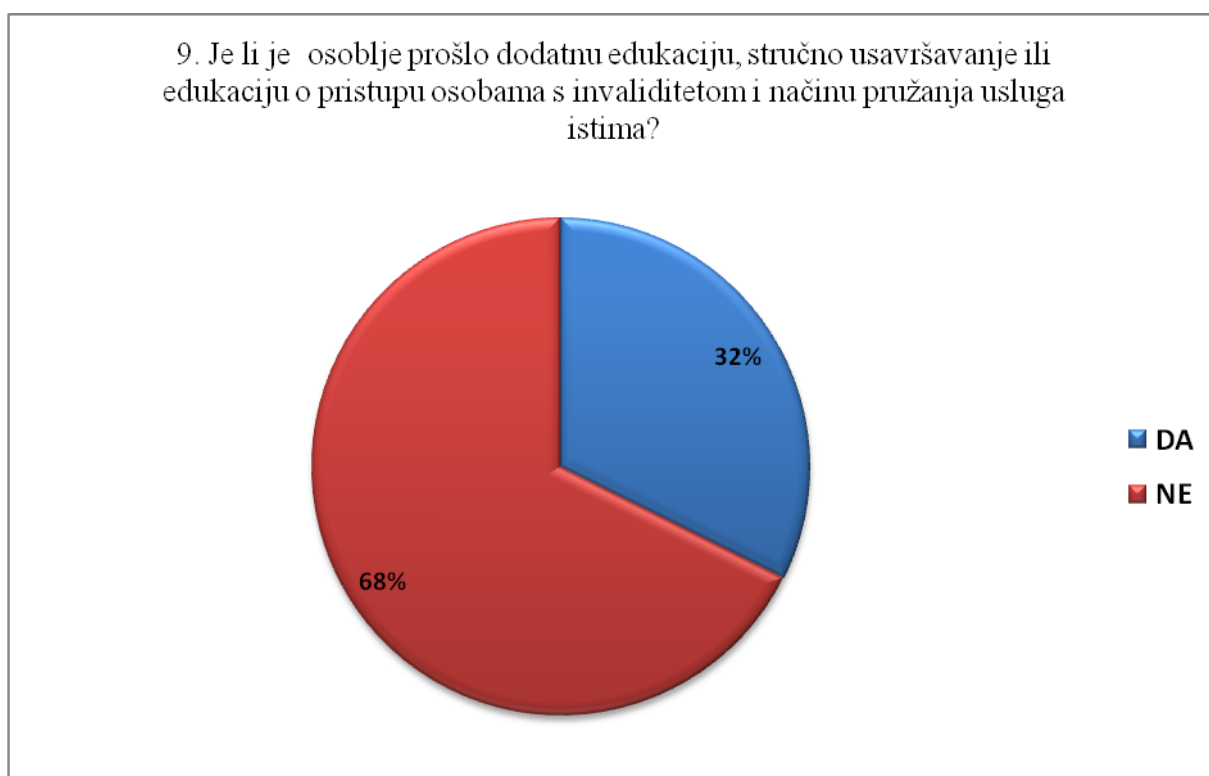
Grafikon 8. Prikazuje rezultate u postotcima za pitanje br.8 upitnika

Prezentacija knjižnice na internetu putem mrežne stranice odličan je način komunikacije između korisnika i knjižničara. Osim što olakšava vrijeme korisniku u pronalasku određene knjige, omogućava svakodnevne informacije o uslugama i događanjima. Visokoškolske knjižnice Sveučilišta u Zagrebu uglavnom koriste sustav „S.Z.I.“ – sustav znanstvenih informacija⁶³ i takav mrežni portal je jednoličan u smislu da su sve mrežne stranice knjižnice izjednačene grafičkim izgledom. S obzirom na taj podatak, postotak od 91% na pitanje „Ima li

⁶³ Sustav znanstvenih informacija je program Ministarstva znanosti obrazovanja kojem je cilj izgraditi informacijski sustav kao podršku znanstveno-istraživačkom radu te akademskoj izobrazbi u RH. URL: <http://ejol.irb.hr/popis.php> (5.4.2014.)

knjižnica mrežnu stranicu prilagođenu osobama s invaliditetom?“ nije nerealan. Da bi web stranica bila prilagođena osobama s invaliditetom, potrebno je prilagoditi jezik pisanja, boje, omogućiti povećanje teksta, opisati poveznice zadane destinacije, priložiti video materijal s slušnim zapisima. Iako to vjerujem, jednom informatičaru ne bi bilo nemoguće, potrebna je dodatna volja, financijska sredstva i dobre (stručne) upute kako stranicu učiniti prilagođenom studentima s invaliditetom.

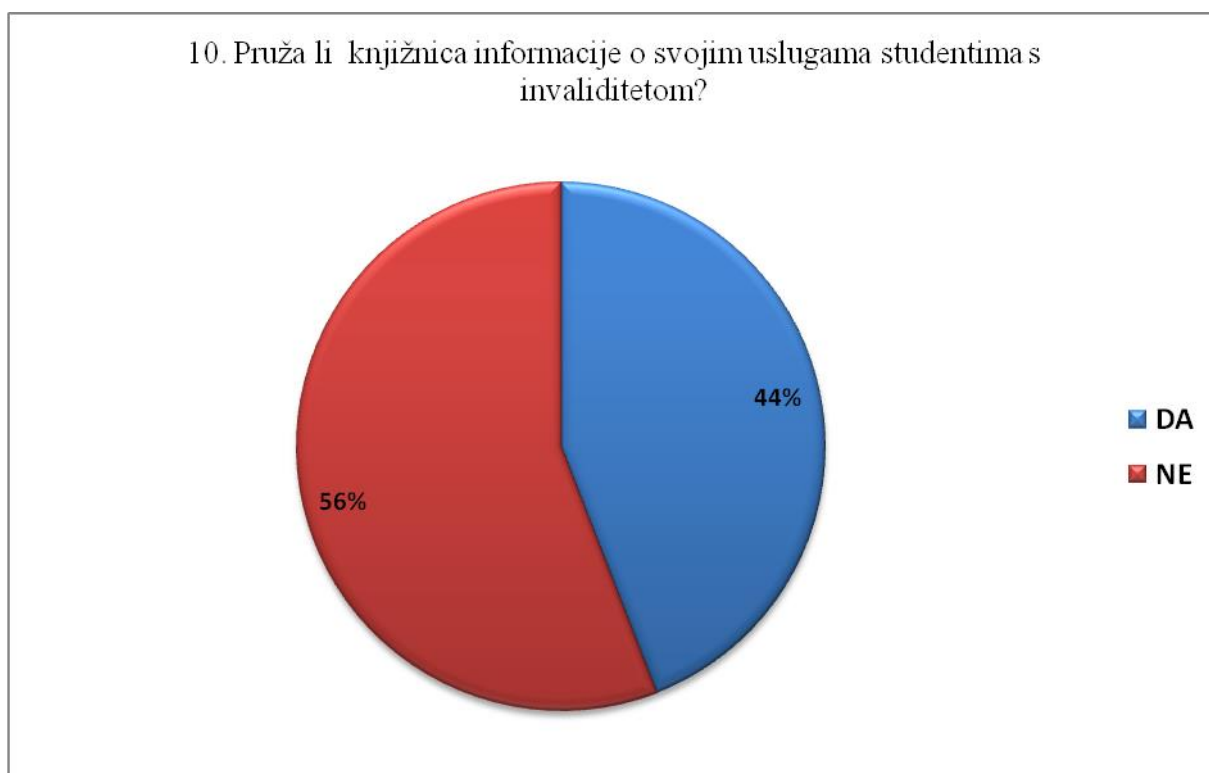
5.2.4 Usluge i komunikacija

Grafikon 9. Prikazuje rezultate u postotcima za pitanje br.9 upitnika

Dodatna edukacija neophodna je za svakog knjižničara ako želi usavršiti svoje zanimanje i proširiti svoje znanje. Pitanje usluga prema korisniku kojima je potrebna dodatna ili drugačija usluga svakako bi trebala pobuditi interese svih kolega knjižničara. Zato je ovaj postotak od 68% knjižnica koje je odgovorilo sa „da“ na pitanje „Da li je vaše osoblje prošlo dodatnu edukaciju, stručno usavršavanje ili edukaciju o pristupu osobama s invaliditetom ...?“ dobar ohrabrujući motiv da se i dalje gleda u tom smjeru usavršavanja i edukacije.

Iako se edukacije o pristupu osobama s invaliditetom i načinu pružanja usluga istima ne događaju često⁶⁴, Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i Ured za studente s invaliditetom Sveučilište u Zagrebu provode edukacije putem koordinatora za studente s invaliditetom a dalje bi se edukacija mogla provoditi u knjižnici ili osoblju ili studentima. Ako nema komunikacije, primjene naučenog, želja za pružanjem potpore studentima s invaliditetom, nema ni rezultata u suradnji.

Grafikon 10. Prikazuje rezultate u postotcima za pitanje br.10 upitnika

Pitanje broj 10. upitnika odnose se na informiranje o uslugama knjižnice: „Pružila li knjižnica informacije o svojim uslugama studentima s invaliditetom? (putem brošura, istaknutih obavijesti, neposrednom komunikacijom s korisnicima s invaliditetom)“. Više od pola (56%) knjižnica odgovorilo je da pruža informacije o svojim uslugama dok je njih 44% napisalo da ne pruža informacije o uslugama. Gdje nastaje problem, o nesigurnosti knjižnica, o slaboj ponudi, o nedostatku knjižničnog osoblja koje bi našle pored svakodnevnih poslova vrijeme i način za informiranje korisnika? Kako ovo pitanje nije detaljnije razrađeno, ostat ćemo na podatku da ipak natpolovična većina pruža informacije i zaključak je da bi bilo potrebno više suradnje napraviti na tom području.

⁶⁴U praksi jednom godišnje.

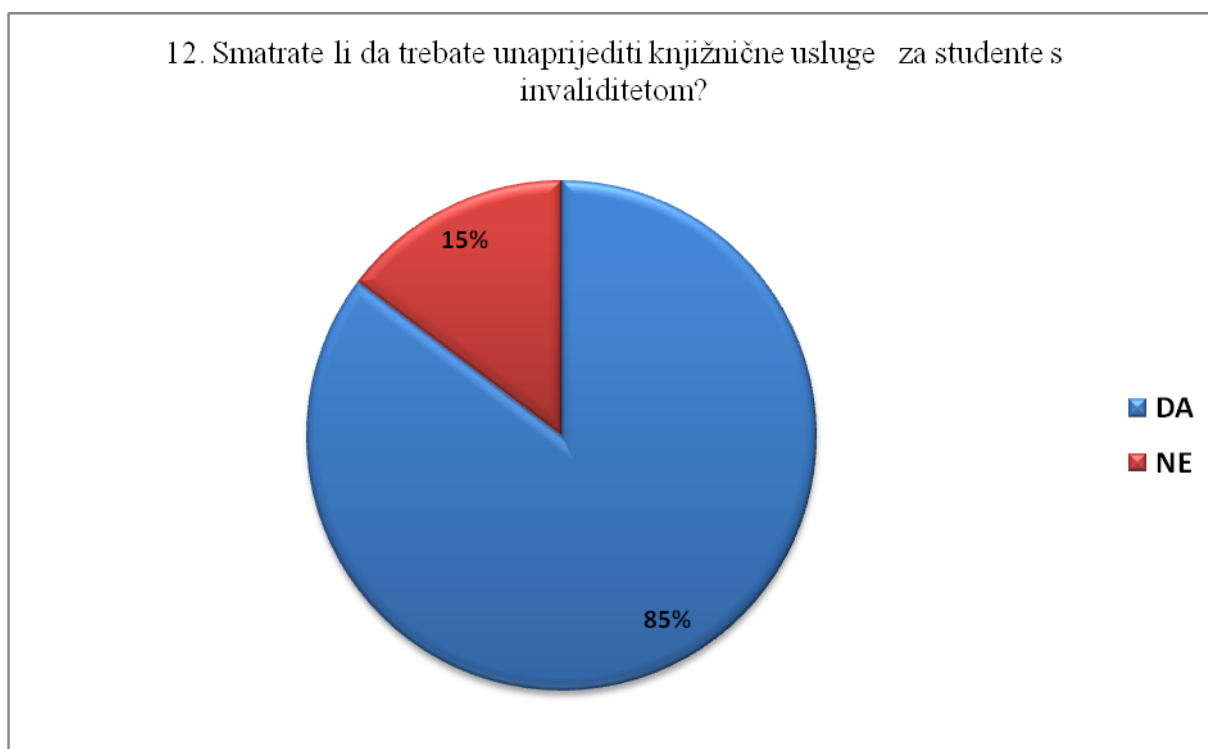

Grafikon 11. Prikazuje rezultate u postotcima za pitanje br.11 upitnika

Pitanje broj 11. “Suradujete li s kojom udrugom, organizacijom ili sl. u Zagrebu koja promiče kvalitetu studentskog života osoba s invaliditetom?”, pokazalo je rezultat da samo 24% ispitanih knjižnica ima suradnju takve vrste. Udruge su uvijek dobro raspoložene za suradnju i njihovi ciljevi plemenitog su i društveno-korisnog karaktera. Jedna od takvih aktivnih udruga je npr. udruga Zamisli koja ima programe kojima pomaže studentima u svakodnevnom studentskom životu kao npr. organizacija prijevoza, prilagodba literature slijepim i slabovidnim osobama, osiguravanje pomoći druge osobe; kroz pomoć i podršku asistenta za studente s invaliditetom, daktilografska pomoć za studente s oštećenjem sluha, savjetovništvo za mlade s invaliditetom i slično.

Još jedan primjer je Hrvatski savez udruga mladih i studenata s invaliditetom – SUMSI, koji djeluje od 2009. godine. Temeljni cilj udruga koje čine Savez jest uzajamna suradnja, usklađivanje aktivnosti i angažman sa svrhom pružanja pomoći mladima i studentima s invaliditetom u suočavanju s radnim i životnim izazovima. Djelatnost Saveza se zasniva na informiranju, te na provođenju širokog spektra drugih aktivnosti.⁶⁵

⁶⁵Hrvatski savez udruga mladih i studenata s invaliditetom-SUMSI URL: <http://www.savezsumsi.hr/> (10.3.2014.)

Grafikon 12. Prikazuje rezultate u postotcima za pitanje br.12 upitnika

Želja za unaprjeđenjem usluga trebala bi biti prisutna kod svakog knjižničara, u svakoj knjižnici, jer je u čovjekovoj prirodi da teži savršenstvu. Iako nismo savršeni, iako nemamo mogućnosti, financijska sredstva, prostornu opremljenost ili kapacitete koje su propisani IFLA-inim smjernicama bitno je da postoji volja i želja za njihovim dostizanjem. 15% ispitanika koji ne smatraju da bi trebali unaprijediti svoje knjižnične usluge za studente s invaliditetom možda svjesni odgovornosti i potrebe koje imaju prema studentima s invaliditetom.

Iako smo svjesni činjenice da visokoškolske knjižnice imaju nadležna tijela Sveučilišta u Zagrebu, Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i na samom kraju Republike Hrvatske te da su njihove mogućnosti djelovanja ograničene financijskim sredstvima. No, nitko nije nadležan nad dobrom voljom knjižničara i željom da unaprijedi svoje usluge u skladu sa mogućnostima koje određena knjižnica posjeduje. 85% visokoškolskih knjižnica je odgovorilo, očekivano, da treba unaprijediti svoje usluge, što je pozitivna i dobra volja na putu za ostvarivanjem tih težnji.

5.3. Rasprava

Istraživanje koje je provedeno među visokoškolskim knjižnicama Sveučilišta u Zagrebu pokazuju da postoji potreba za integriranim sustavom usluga za osobe s posebnim potrebama pored standardnih usluga kojima se mogu poslužiti neke od skupina osoba s invaliditetom. Mnoge visokoškolske knjižnice Sveučilišta u Zagrebu imaju prepreke (prostor fakulteta, prostor knjižnice, financijska sredstva) za neke od knjižničnih usluga za studente s invaliditetom. Sveučilište u Zagrebu, koje ima tradiciju od 17. stoljeća, i Grad Zagreb imaju velikih mogućnosti ostvariti najbolje usluge studentima s invaliditetom. Opravdanost nedostatka prostorne pristupačnosti fakulteta i akademija sastavnica Sveučilišta u Zagrebu zbog tradicije i starih prostora koje je teško prilagoditi je racionalna, ali se na tom području može isto učiniti napredak. Primjerice, Hrvatski studiji se nalaze na prostoru nekadašnje vojarne na Borongaju. Vojna zgrada koja je prenamijenjena u znanstveno-sveučilišnu zgradu ima dva kata sa stepenicama i nije imala lift. Iako je bilo nemoguće lift ugraditi u zgradu, on je ipak dograđen na bočnoj strani zgrade.

Ono što se može učiniti pristupačnim i na čemu je potrebno mnogo raditi, a u čemu je istraživanje pokazalo da je najveći nedostatak, su vrste građe i uređaji za reprodukciju. Neke vrste građe i neki uređaji su ipak dostupne po pristupačnim cijenama i trebale bi biti sastavni dio standardne opremljenosti jedne suvremene knjižnice (npr. kazetofon ili CD/DVD uređaji za reprodukciju, DVD sa titlovima, obično povećalo, elektroničke knjige, knjige u uvećanom tisku...itd.).

Edukacija djelatnika visokoškolskih knjižnica Sveučilišta u Zagrebu provodi se na razini Sveučilišta (za stručno i administrativno osoblje fakulteta) te u okviru stručne edukacije koju provodi Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara pri Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Ispitivanje je pokazalo da je natpolovična većina knjižničara prošla edukaciju o pristupu osobama s invaliditetom. Da bi rezultat bio bolji, tj. odaziv veći, možda bi edukaciju trebali provoditi češće i omogućiti polaznicima radionica da sami postanu edukatori koji bi dalje širili svijest o potrebi unaprjeđenja usluga i načinu pružanja usluga studentima s posebnim potrebama.

Komunikacija i pružanje informacija o uslugama ili osluškivanje potreba za određenim uslugama također su neophodni. U krajnosti, neposrednom komunikacijom s korisnikom-studentom s invaliditetom, može se postići najbolja suradnja. Suradnja s udrugama je, prema rezultatima istraživanja, veliki nedostatak visokoškolskih knjižnica. Za suradnju nisu potrebna financijska sredstva, nego samo dobra komunikacija, jer knjižnica tu preuzima ulogu

posrednika između studenata s invaliditetom i udruge ili organizacije. Dobar primjer je Ured za studente s invaliditetom pri Sveučilištu u Zagrebu koji ima uslugu korištenje opreme i usluge prilagodbe nastavne literature⁶⁶.

Na kraju, rezultat ukazuje na potrebu unaprjeđenja usluga ispitanih knjižnica. Iako je potvrdno odgovorilo 85% knjižnica, prirodno je težiti odgovoru- apsolutno- odnosno, bilo bi veće zadovoljstvo kad bi sve ispitane knjižnice imale potvrđan odgovor.

⁶⁶Ured za studente s invaliditetom : korisne informacije. URL: <http://www.unizg.hr/uredssi/index.php/lang-hr/korisne-informacije/106-pristup-literaturi-i-pracenje-nastave> (10.4.2014.)

ZAKLJUČAK

Sve što je propisano zakonskim aktima, bilo međunarodnim ili nacionalnim, vrlo je dobra osnova ili smjernica u radu knjižničara sa studentima sa posebnim potrebama. Prema *Međunarodnom etičkom kodeksu za knjižničare i informacijske stručnjake*⁶⁷ono što svaki knjižničar mora poštivati (a da je vezano za osobe s invaliditetom) su prava korisnika prema pristupu informacijama; jednaka prava za sve bez obzira na spol, dob, nacionalnost, pripadnost određenoj rasi, vjeri, invaliditetu i sl. „Činimo li sve moguće za studente sa invaliditetom?“ pitanje je na koje može biti više odgovora. Da bi što preciznije odgovorili, napravljeno je istraživanje među visokoškolskim knjižnicama Sveučilišta u Zagrebu. Ono je pokazalo da visokoškolske knjižnice nemaju integriran sustav usluga za osobe s posebnim potrebama, već postoje samo standardne usluge kojima se mogu poslužiti neke od ovih ciljanih skupina osoba s invaliditetom. Iako je rezultat takav, visokoškolske knjižnice bi ga trebale prihvatiti kao dodatni poticaj za razvoj i unapređenje knjižničnih usluga prema ovoj ciljanoj skupini korisnika. Možda je razlog ovakvim rezultatima provedenog istraživanja u ekonomskoj situaciji u domovini i nemogućnosti da se idejna rješenja, projekti, sve planirano provede u djelo, a neinertnost knjižničara ili nepoštivanje etičkog kodeksa, smjernica i zakona koje su donesene od strane međunarodnih organizacija ili Republike Hrvatske.

Studenti sa invaliditetom, uz sve prepreke na koje nailaze, od fizičkih do onih akademskih, obrazovnih, emocionalnih, socijalnih, imaju strasti i snage da ih sve prevladaju, a mi knjižničari smo tu da pokažemo svoju profesionalnost i snalažljivost i postignemo rezultat, pružimo uslugu bez obzira na to što uvjeti ili financijska mogućnost Sveučilišta ili fakulteta pojedinačno nisu u najboljoj poziciji. Studenti s invaliditetom su posebna su skupina korisnika koji se oslanjaju prvenstveno na usluge matičnih knjižnica svoga fakulteta. Osim sveučilišnih i visokoškolskih knjižnica koriste se i narodnim knjižnicama. Zato je potrebno da takvom studentu knjižna građa bude dostupna pravovremeno (za predavanja, seminare, izlaganja i ispitne rokove) i prilagođena njegovim potrebama. Iako studenti s invaliditetom pohađaju redovni studijski program, njima se treba individualno prilagoditi i pružiti mu najbolju moguću uslugu koju on potražuje.

Naglim tehnološkim dostignućima i razvojem elektroničke knjige, pristup informacija nije samo ograničen na fizički odlazak u knjižnicu i fizički pristup tiskanoj publikaciji. Knjižničar je dobio ulogu posrednika između tehnologije, baza podataka, e-publikacija, web izvora i

⁶⁷Međunarodni etički kodeks za knjižničare i informacijske stručnjake. 2012. URL: <http://www.ifla.org/files/assets/faife/news/IFLA%20Code%20of%20Ethics%20-%20Short.pdf> (20.2.2014.)

studenta s invaliditetom. Na knjižničaru je zadatak da prilagodi uvjete i informacije kojima raspolaže da učini uslugu korisniku dostupnom i kvalitetnom. Uvjerena sam da pomoć studentu sa invaliditetom, kao i bilo kojem drugom korisniku sa posebnim potrebama, svaki knjižničar pruža prvo zbog svojih moralnih vrlina koje nam odgoj, vjera i socijalni kontekst pružaju tijekom života. Iako u praksi student nema sve mogućnosti pristupa informacijama i uslugama koje preporučuje IFLA svojim smjernicama, država svojim zakonima, UNICEF svojim manifestima, vjerujem da su akademski uspjesi bili neizostavni dio prakse.

Studenti sa invaliditetom Sveučilišta u Zagrebu udružili su se u udruge, surađuju sa Uredom za studente s invaliditetom, Gradom Zagrebom (na primjer prijevoz putem Zagrebačkog električnog tramvaja-ZET-a) i sa koordinatorima za studente s invaliditetom. Na taj način njihova akademska uključenost ima poticaj sa više strana. Knjižnica je dio njihovog akademskog puta i vjerujem da će se provedba prakse u uslugama prema studentima s invaliditetom usavršiti u skoroj budućnosti.

LITERATURA:

Council of Europe. Access to social rights for people with disabilities in Europe, Integration People with Disabilities Council of Europe Publishing, 2003. URL:

http://www.coe.int/t/e/social_cohesion/soc-sp/access%20to%20social%20rights%20%20in%20color.pdf

Cykle, F.K. Slobodan pristup informacijama za sve građane s osvrtnom na posebne potrebe slijepih pojedinaca. // Slobodan pristup informacijama : 2. i 3. okrugli stol: zbornik radova / uredile Alemka Belan Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom. // Narodne novine 47(2005) URL:

<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/288434.html>

Džombić, A., Urbac, K. Uključenost osoba s invaliditetom u nastavu socijalnog rada. // Ljetopis socijalnog rada. 16 (2) (2009), str. 355-374.

Europska socijalna povelja. 1996.

URL: www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/presentation/.../Croatian.pdf

Fajdetić, A., Kiš-Glavaš L., Lisak N. Percepcija visokoškolske nastave pristupačne studentima s invaliditetom. // Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja.vol.49/2.(2013)

Frajtag, Sara. Službe i usluge Hrvatske knjižnice za slijepe. // Slobodan pristup informacijama : 7. i 8. okrugli stol : zbornik radova / uredila Alemka Belan-Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. str. 120-123.

Frajtag, Sara. Hrvatska knjižnica za slijepe : odjeli i usluge.// Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 53, 2(2010), str. 36-75.

Frajtag, S., Gabrijel, D.M. Komisija za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama : deset godina djelovanja (2000.-2010.) // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010), str.1-9.

Gabrijel, D.M. Projekt Vergilius: pomoć pri kretanju, orijentaciji i navigaciji slijepih i slabovidnih osoba. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010), str. 38-39.

Hrvatski savez slijepih. Deklaracija o položaju slijepih u Republici Hrvatskoj. 2009. URL: <http://www.savez-slijepih.hr/hr/kategorija/deklaracija-polo-zaju-slijepih-u-republici-hrvatskoj-307/>

Hrvatski savez udruga mladih i studenata s invaliditetom-SUMSI, ciljevi. 2010. URL: <http://www.savezsumsi.hr/>

IFLA-in/UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. 1996. URL: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/UNESCOv_manifest_za_narodne_knjiznice.htm

Irvall, Birgitta. Pristup knjižnicama za osobe s invaliditetom : lista za (samo)procjenu. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/399>

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe : Rim, 1950. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BOS.pdf

Libraries Serving Disadvantages Persons Section, Strategic Plan 2006-2007. 2006. URL: <http://www.ifla.org/files/assets/lsn/strategic-plan/2006-2007.pdf>

Međunarodni etički kodeks za knjižničare i informacijske stručnjake. 2012. URL: <http://www.ifla.org/files/assets/faife/news/IFLA%20Code%20of%20Ethics%20-%20Short.pdf>

Minimalni standardi pristupačnosti visokog obrazovanja za studente s invaliditetom u Republici Hrvatskoj : prijedlog. 2013. URL: http://www.unizg.hr/uredssi/images/datoteke/nacionalni_dokument.pdf

Mortensen, Helle Arendrup. Smjernice za knjižnične usluge za osobe s demencijom // Elektronička izdanja Hrvatskog knjižničarskog društva. (2011)126. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/1191>

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine / glavna i odgovorna urednica Jadranka Kosor. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2007.

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine. // Narodne novine 36(2007). URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/298398.html>

Opća deklaracija o ljudskim pravima // Narodne novine broj 28/96, 1999.

Pojmovnik stručnih izraza i definicija Sekcije za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.

URL: <http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/1552>

Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjenom pokretljivosti. // Narodne novine 78(2013).

URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_78_1615.html

Rački, J. Teorija profesionalne rehabilitacije osoba s invaliditetom. Zagreb : Fakultet za defektologiju, 1997.

Sabolović-Krajina D., Vuginec Lj., Petrić D., Knjižnična usluga za slijepe i slabovidne u knjižnici i čitaonici „Fran Galović“ Koprivnica : od projekta do implementacije. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010), str. 76-92.

Smjernice za građu laganu za čitanje. Hrvatsko knjižničarsko društvo : Zagreb, 2011. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/380>

Smjernice za knjižnične službe i usluge za gluhe / uredio John Michael Day. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

Smjernice za knjižnične usluge za zatvorenike // uredili Vibeke Lehmann i Joanne Locke ; s engleskoga preveo Kristijan Ciganović. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007.

Smjernice za knjižnične službe i usluge za osobe s disleksijom / uredile Gyda Skat Nielsen i Brigita Irval. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

Strategija razvoja sustava podrške studentima Sveučilišta u Zagrebu (2013.-2025.). 2014.
URL:http://www.unizg.hr/fileadmin/rektorat/O_Sveucilistu/Dokumenti_javnost/Dokumenti/Javne_rasprave/Pet_strateskih_dokumenata_01.2014/2_PRIJEDLOG_Strategije_razvoja_sustava_podrske_studentima.pdf

Stručni skup s međunarodnim djelovanjem : knjižnična usluga za slijepe i slabovidne: stanje i perspektive: zbornik radova / uredila Dijana Sabolović-Krajina ; prijevod sažetaka Sado Terzić. Koprivnica: Knjižnica i čitaonica Fran Galović, 2013.

Studenti s invaliditetom : opće smjernice / glavna urednica Lelia Kiš-Glavaš. Sv. 1. Zagreb : Sveučilište u Zagrebu, 2012.

Studenti s invaliditetom : pristup informacijama i uslugama / glavna urednica Lelia Kiš-Glavaš. Sv. 3. Zagreb : Sveučilište u Zagrebu, 2012.

TEMPUS project Education for equal opportunities at Croatian Universities, 2009. URL: <http://www.eduquality-hr.com>

Tupek, A. Digitalizacija građe za slijepe i slabovidne osobe : potrebe i mogućnosti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010), str.105-116.

Ujedinjeni narodi. Milenijski ciljevi razvoja (Millenium Development Goals). 2002. URL:<http://www.un.org/millenniumgoals/>

Ured za studente s invaliditetom : korisne informacije. URL: <http://www.unizg.hr/uredssi/index.php/lang-hr/korisne-informacije>

Unaprijeđivanje bibliotečkih usluga za osobe s invaliditetom / priredila Kortni Dejns-Džouns ; prevela s engleskog Dragana Milunović. Beograd : Narodna biblioteka Srbije, 2009.

UNESCO. Education for All (obrazovanje za sve). 1990. URL: <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/education-for-sustainable-development/mission/>

Ustav Republike Hrvatske. // Narodne novine 76/10(2010) URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_07_85_2422.html

World Blind Union: about us. (Svjetska organizacija slijepih osoba; o nama) URL: <http://www.worldblindunion.org/English/Pages/default.aspx>

Zagrebačka strategija izjednačavanja mogućnosti osoba s invaliditetom u razdoblju od 2011. do 2015. g. 2013. URL: <http://www.unizg.hr/uredssi/images/datoteke/strategija.pdf>

Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom. // Narodne novine 6(2007). URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2007_06_6_80.html

Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom. // Narodne novine 107(2007). URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/329376.html>

Zakon o pravu na pristup informacijama. 2013. // Narodne novine 172/03 (2013)

ZAHVALE:

Ovim se putem zahvaljujem dr. Zagorki Majstorović, knjižničarskoj savjetnici Nacionalne i sveučilišne knjižnice koja je stručnim smjericama i savjetima pomagala pri sastavljanju i provedbi upitnika.

Također se zahvaljujem svojoj mentorici, dr.sc. Ivani Hebrang Grgić na strpljenju, korekturama rada i susretljivosti.

Prilog 1. Anketni upitnik

1. Ima li vaš fakultet upisane studente s invaliditetom? (Studenti s oštećenjima vida, studenti s oštećenjima sluha, studenti s tjelesnim invaliditetom, studenti s disleksijom, studenti s deficitom pažnje/hiperaktivnim poremećajem, psihičke bolesti i poremećaji)

a) Da

b) Ne

c) Ne znam

Prostorna pristupačnost:

2. Je li studentima omogućeno dovoljno parkirnih mjesta označenih međunarodnim simbolom za osobe s invaliditetom?

a) Da

b) Ne

c) Ne znam

3. Je li studentima s invaliditetom parkiralište blizu ulaza u knjižnicu?

a) Da

b) Ne

c) Ne znam

4. Je li studentima s invaliditetom omogućen fizički pristup knjižnici? (npr. kosi prilaz i stepenice s rukohvatima, lift, ulazna vrata dovoljno široka za prolazak invalidskih kolica i sl.)

a) Da

b) Ne

c)Djelomično, moraju tražiti dodatnu pomoć da bi pristupili knjižnici

5. Ima li knjižnica wc za invalide?

a)Da

b)Ne

6. Knjižnica je opremljena (možete zaokružiti više odgovora):

a)Stolovima za čitanje i stolovi za računala različite visine u svim dijelovima knjižnice

b)stolicama s čvrstim naslonima za ruke

c)prolazom između polica s knjigama bez prepreka

d) pomičnim pultom

e) taktilnom linijom u boji koja vodi do odjela

f)računalima prilagođenim studentima sa invaliditetom

g)dostupnom stanicom za samorazduživanje i samozaduživanje građe

h)Vidljivim i čujnim požarnim alarmom

i)Policama koje je moguće dosegnuti iz invalidskih kolica

Vrste građe:

7. Koju vrstu građe i uređaje knjižnica posjeduje? (moguće je zaokružiti više odgovora)

a) Zvučne knjige, zvučne novine i zvučna periodična građa

b)Knjige u uvećanom tisku

c) Knjige lagane za čitanje

d) Knjige na brajici

e) Video/DVD knjige s titlovima i/ili znakovnim jezikom

f) Elektroničke knjige

g) Kazetofon, CD uređaji za reprodukciju, DAISY (Digital Audio Information System) uređaji za reprodukciju i ostala oprema neophodna za korištenje audiovizualne zbirke

h) Povećalo, povećalo sa svjetlom, elektronički čitač

i) Računala s programima za prilagođavanje ekrana i softverom dizajniranim za osobe s poteškoćama pri čitanju i osobe s sniženim intelektualnim sposobnostima

8. Ima li knjižnica web stranicu prilagođenu osobama s invaliditetom? (na način da je prilagođen jezik i tekst pisanja, omogućeno povećavanje teksta, da su slike opisane, da su uz poveznice opisane zadane destinacije, boja koje ne ometaju čitanje, video građa sa slušnim zapisima...)

a) Da

b) Ne

c) Djelomično je prilagođena

Usluge i komunikacija:

9. Je li osoblje prošlo dodatnu edukaciju, stručno usavršavanje ili edukaciju o pristupu osobama s invaliditetom i načinu pružanja usluga istima?

a) Da

b) Ne

10. Pruža li knjižnica informacije o svojim uslugama studentima sa invaliditetom? (putem brošura, istaknutih obavijesti, neposrednom komunikacijom s korisnicima s invaliditetom)

a) Da

b) Ne

11.Surađujete li s kojom udrugom, organizacijom ili sl. u Zagrebu koja promiče kvalitetu studentskog života osoba s invaliditetom?

a)Da

b)Ne

12.Smatrate li da trebate unaprijediti knjižnične usluge Vaše knjižnice za studente s invaliditetom?

a)Da

b)Ne